
ภาคประสบการณ์การปฏิบัติศาสนกิจ
พุทธศาสตร์บัณฑิต
รุ่นที่ ๕๔ ปีการศึกษา ๒๕๕๐

ဘဝ

บทบาทพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ในสังคมไทยในปัจจุบัน

□ พระเฉลิม ธรรมโร

พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ โครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา รุ่นที่ ๕๔
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พระพุทธศาสนา : กระบวนทัศน์ในแก้ปัญหาวิกฤติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน กล่าวคือ

๑. วิกฤติการเมือง
๒. วิกฤติด้านเศรษฐกิจ
๓. วิกฤติด้านสังคม
๔. วิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม

พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ของสังคมไทยต่อไป

วิกฤติต่างๆที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้นหมายถึงว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย เช่น บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ เพราะเป็นผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจทรุดตัว นักการเมือง บุคคลในสังคมหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์เป็นส่วนตัวมากขึ้น ประชาชน

อดอยากมากขึ้น จึงเป็นภาวะวิกฤติทางสังคมเมื่อบุคคลในสังคมมีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวมากขึ้น สภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงไม่มีใครเอาใจใส่ดูแลจนเกิดเป็นภาวะวิกฤติทางสิ่งแวดล้อม ถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องนำกระบวนการทัศน์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ในขณะนี้

วิกฤติทางการเมือง ปัญหาทางการเมือง

นักการเมืองมักมองเป็นเกมส์ทางการเมือง เล่นพรรคเล่นพวก มีใครยาวสาวได้สาวเอา แต่มักเป็นไปแบบเช้าชามเย็นชาม นักการเมืองส่วนมากมดทุจริตและกอบโกยผลประโยชน์ ความไม่สามัคคีของนักการเมือง แม้จะหน่วยงานคอยตรวจสอบก็ตามที ก็เป็นไปอย่างไม่เต็มที่นัก ด้วยเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพล ปัญหาอีกอย่างของการเมืองคือด้านการดำเนินนโยบายผิดพลาด อันเกิดผลเสียกับสังคมและประเทศชาติ ผู้บริหารประเทศยังไม่ได้มีการบริหารอย่างเต็มความรับผิดชอบ ยังมีการเล่นการเมืองมากเกินไปจนความจำเป็นซึ่งมีผลทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆยังไม่ได้แก้ปัญหาที่แท้จริงของประเทศ บางครั้งนโยบายหลายๆ นโยบายก็ดูน่าจะดี แต่กลับไม่ได้ผลเต็มที่ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลบ่อยครั้งเป็นการดำเนินนโยบายเพื่อสร้างภาพให้แก่ส่วนตน แต่ให้ความสำคัญของประสิทธิผลน้อยมาก หรือ แทบจะไม่ให้ความสำคัญเลย ระบบราชการก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่มีผลกระทบต่อ การส่งออก และอีกหลายๆ ธุรกิจหน่วยงานต่างๆ มีการทำงานซ้ำซ้อนกัน ซึ่งอันที่จริงแล้ว โครงสร้างของระบบราชการก็ได้มีการ กำหนดไว้ดีแล้วแต่ก็ไปผิดพลาดที่การปฏิบัติอีกเพราะต่างคนต่างพยายามสร้างผลงานให้โดดเด่นในสายตาของผู้บังคับบัญชา หรือแม้กระทั่งนักการเมือง จนลืมนึกถึงประชาชน แต่ก็มีข้าราชการระดับกลาง และระดับล่างที่มีแนวความคิดที่ดีๆ แต่ก็ไม่ มีโอกาสที่จะได้แสดงฝีมือเนื่องจากติดที่ระบบราชการที่ยังเป็นระบบศักดินา ผสมกับระบบอุปถัมภ์ อยู่ตราบดีที่ผู้ใหญ่ในภาครัฐยังไม่ยอมรับความจริงเหล่านี้ ปัญหาของชาติไทยคงมีแต่การสูญเสีย ไปอย่างต่อเนื่องในแง่ของปัจเจกบุคคลคนไทยย่อมประสบกับความไม่เชื่อมั่นในสถานะของประเทศ ไม่ไว้ใจในข้าราชการและนักการเมืองในการบริหารของคณะรัฐบาลและความมั่นคงของประเทศ ในแง่ของสังคมมองโดยรวมของสังคมไทยย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจของชาวต่างชาติเท่าที่ควร ความเชื่อมั่นในรัฐบาลโดยรวมก็ลดลงตามลำดับในแง่ของเศรษฐกิจ การบริหารด้านนโยบายของรัฐบาล

เป็นผลโดยตรงด้านเศรษฐกิจของประเทศ หากรัฐบาลวางแผนนโยบายผิดพลาด ต่างชาติขาดความเชื่อมั่นในรัฐบาล ย่อมเกิดเป็นวิกฤติเศรษฐกิจตามมาอย่างแน่นอน ในแง่ของศาสนา ปัจจุบันกำลังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนา อันเกิดจากการพยายามแทรกแซงกิจการพระพุทธศาสนา และพยายามลบล้างความเป็นพุทธศาสนาในหน่วยงานนั้นๆ ที่นักการเมืองบางคนเป็นรัฐมนตรี ดังที่เป็นข่าวในปัจจุบัน

พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาทางการเมือง

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงอริยปโตย วัฏถึง ๓ แบบ คือ อตตาริปปโตย โลกาธิปปโตย ธรรมาริปปโตย โดยประการหลัง ธรรมาริปปโตยปกครองโดยเน้นธรรมะเป็นใหญ่ ให้ผู้นำมีธรรมะ (มุขบุรุษที่ดี) และประชาชนมีธรรมะ (สัมมาชน) (พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๒๐ หน้า ๑๘๖ , เล่ม ๑๑ หน้า ๒๓๑)

๑) พระพุทธศาสนา เน้นเสรีภาพทางจิต เป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน มีสิทธิพิจารณาคัดเลือกผู้นำ มีสิทธิในด้านต่างอันไม่ก่อความเดือดร้อนสู่ตนเองและผู้อื่น

๒) พระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักความพอดีในการปฏิบัติตน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยปัญญา ในการดำเนินตามอริยสัจ ๔ นักการเมืองควรนำไปปรับใช้ตามเหตุการณ์นั้นๆ

๓) พระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักความสุจริตในการปฏิบัติตนสมควรแก่หน้าที่ รู้กาล รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองที่เป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งนั้นอาจจะมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ผลประโยชน์ขัดกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน การขาดอุดมคติทางการเมืองที่แน่นอน เป็นต้น ในการแก้ปัญหานี้ ตามทัศนะของพุทธศาสนาแล้ว นักการเมืองจะต้องมีธรรมะสำหรับนักบริหาร นักปกครองซึ่งพระพุทธองค์ได้แสดงว่า เป็นคุณสมบัติของนักปกครองหรือผู้บริหารปรากฏในพระคัมภีร์ศาสนาหลายแห่งด้วยกัน แต่ในที่นี้จะขอนำมากล่าวเฉพาะที่ท่านได้แสดงไว้ในอรรถกถาอัฐฐกนิบาตอังคตตรนิกาย มีใจความว่าผู้ปกครองหรือนักบริหารนั้นจะต้องทำนุบำรุงประชากรราษฎร์ด้วยหลักธรรมที่เรียกว่าราชสังคหวัตถุ ๕ ประการ คือ

๑. สัสสมณะ ฉลาดสามารถในการบำรุงเกษตรกรรมและกสิกรรมเป็นต้นอันเป็นอัญญาหารให้เกิดผลผลิตที่ดี มีการส่งเสริมการเกษตรและกสิกรรมให้อุดมสมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์พื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ

๒. ปุริสเมธะ ฉลาดสามารถในการบำรุงคน ส่งเสริมคัดเลือกคนมาทำงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของเขาและการงานที่จะทำนั้นๆ พร้อมทั้งจัดสวัสดิการให้ดี เป็นต้น

๓. สัมมาปาสะผูกประสานสงเคราะห์ประชาชนพลเมืองบ่วงคล้องใจคนคือการดูแลสุขทุกข์ของประชาชนส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดทุนให้คนยากจนยืมไปสร้างตนในทางพาณิชย์กรรมหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไม่ให้เกิดความเลื่อมล้ำหรือช่องว่างจนแตกแยกกัน ซึ่งเป็นการทำให้จิตใจของประชาชนเลื่อมใสในผู้ปกครอง

๔. วาชเปยยะ พุดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานดูดีมีใจ รู้จักพูดรู้จักชี้แจงแนะนำรู้จักทักทายถามไถ่ทุกข์สุขของประชาชนทุกชั้นด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีด้วยถ้อยคำที่ประกอบด้วยเหตุผลที่เป็นหลักฐานมีประโยชน์ เป็นทางแห่งการสร้างสรรค์แก้ไขปัญหาเสริมความสามัคคีทำให้เกิดความเข้าใจดี ความเชื่อถือและความนิยมนับถือ

๕. นิรัคคพะ บริหารประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุขโดยป้องกันและบารบโจรผู้ร้ายให้ประชาชนนอนตาหลับ โดยยึดหลักการที่ว่า “ความสุขของประชาชนคือยอดปรารถนาของตน” และในทิมนิกายปาฎิกวรรคก็ได้แสดงไว้ว่า ผู้บริหารหรือนักปกครองที่ดีนั้นเมื่อปฏิบัติหน้าที่พึงเว้นความลำเอียง (อคติ) หรือความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจากธรรม ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
๒. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง
๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา
๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว

นอกจากนี้ มีความประพฤติดีเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของนักปกครองเพราะการปกครองที่ดีคือ การให้แบบอย่างที่ดี ความตรงความคดของนักปกครองมีอิทธิพลต่อความประพฤติของประชาชน ความซื่อตรงของประชาชน ขึ้นอยู่กับความซื่อตรงของนักปกครอง การแก้ความคดของส่วนใหญ่จึงต้องเริ่มมาจากฝ่ายปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒ ประเภทนี้ พระพุทธเจ้าตรัสยกตัวอย่างไว้ในโพธิราชชาดกขุททกนิกายว่า”เมื่อฝูงโคกำลังข้ามแม่น้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคนอกนั้นก็คดตาม ในหมู่มนุษย์ก็เช่นเดียวกันถ้าผู้ได้รับสมมติให้เป็นหัวหน้าเป็นผู้ปกครองไม่เป็นธรรม คนนอกนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรม ดังนั้นเมื่อผู้ปกครองประพฤติไม่เป็นธรรม ชาวเมืองก็พลอยทุกข์กันไปทั่ว โดยนัยตรงกันข้ามเมื่อผู้ปกครองทรงไว้ซึ่งธรรม ชาวเมืองก็เป็นสุขกันไปทั่ว”

วิกฤติด้านเศรษฐกิจ

คนเราเมื่อเกิดมาแล้ว จะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันไปได้อย่างมีความสุขความเจริญตลอดทั้งประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ของชีวิต จำเป็นต้องอาศัยเครื่องอุปโภคบริโภคนานาชนิดอย่างน้อยก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคและก็ต้องมีอย่างเพียงพอที่เรียกว่าอยู่ดีกินดีถ้าแต่ละคนมีการอยู่ดีกินดี ก็ย่อมจะทำให้สังคมมีความมั่นคง แต่ถ้าแต่ละคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่มีความเดือดร้อนในเรื่องการกินดีอยู่ดี ก็ย่อมจะเป็นสาเหตุ นำความอ่อนแอมาสู่สังคม สังคมย่อมมีแต่ความเดือดร้อน เป็นหนี้เป็นสินกันมาก มีการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองมีโจรผู้ร้ายมากขึ้นปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ สาเหตุที่แท้จริงก็เนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ อันเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในชีวิตประจำวันของมวลมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ต้องดิ้นรนในแต่ละวันก็ไม่ใช่อื่นไกลก็เพื่อปากเพื่อท้องที่เรียกว่า ทำมาหากินนั่นเอง

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

๑) ปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่เผชิญกับปัญหานี้ บางคนแม้มีหน้าที่การงานทำแล้ว บางคนจบการศึกษาเป็นผู้ใหญ่แล้ว บางคนถึงกับแต่งงานแล้ว บางคนมีงานทำได้รับเงินเดือนมากพอสมควรแต่ก็ไม่สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวในทางเศรษฐกิจได้ บางคนแม้มีอายุมากถึงวัยกลางคนแล้ว หรือบางคนแม้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยแต่ก็ยังไม่สามารถยืนอยู่ด้วยลำแข้งของตนเองในทางเศรษฐกิจได้ และบางคนเคยมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร แม้กาลเวลาจะล่วงเลยไปหลายปีก็ตาม ก็ยังคงสภาพฐานะเดิม ไม่สามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ บุคคลต่างๆ ดังที่ได้ยกตัวอย่างมานี้เป็นผู้เผชิญกับปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ทั้งๆ ที่สภาพแวดล้อมภายนอกและตัวเองก็สูงวัยพอสมควร น่าจะประสบความสำเร็จมากกว่านี้ ปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ น่าจะลดน้อยถอยลงมากกว่านี้ แม้มีครอบครัวแล้วก็ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่ หรือโตแล้วก็เหมือนไม่โต ชนิดที่เลี้ยงไม่รู้จักโต สำหรับปัญหาดังกล่าว ได้มีหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นธรรมะเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัวถ้าได้นำเอาไปเป็นแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังและจริงใจในชีวิตประจำวันแล้ว ก็เชื่อได้ว่า จะสามารถแก้ไขปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ได้อย่างแน่นอน หลักธรรมดังกล่าว มีดังนี้

๒) ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากเป็นปัญหาหนึ่งก็คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยก็รวยเหลือเกิน ส่วนคนจนก็จนมากเหลือเกิน หรือคน ร่ำรวยมีจำนวนน้อยแต่มีรายได้มาก ขณะเดียวกัน คนจนมีจำนวนมากและมีรายได้ต่ำมาก เมื่อ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีเช่นนี้ ก็ย่อมทำให้คนจนมีความเดือดร้อนเป็นทุกข์และก็มีโอกาส ที่จะยากจนมากยิ่งขึ้น เมื่ออยากจะทำอะไรก็มักจะติดขัดกลายเป็นอุปสรรคเป็นปัญหาไปเสียหมด และโอกาสที่จะต้องกู้หนี้ยืมสินก็มีมากขึ้น ความยากจนก็ตี การกู้หนี้ยืมสินก็ตี ล้วนแต่เป็นสาเหตุ แห่งความเดือดร้อนทั้งสิ้น

๓) ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ในการทำงานต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งของกลาง คือ เงินไว้จ่ายใช้สอยบำนาญบำนาญทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อมีงานทำ ก็ย่อมจะได้เงินเป็นค่าตอบแทน ดังคำขวัญ ที่ว่า “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” ก็ย่อมมีผู้ที่เป็นเจ้าของงานในฐานะนายจ้าง และผู้ ทำงานในฐานะลูกจ้าง นายจ้างกับลูกจ้างนี้ ก็มักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง สาเหตุความ ขัดแย้งอาจมีมากมายหลายอย่าง เช่น ลูกจ้างไม่สนใจและรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานเท่าที่ควร ขาดประสิทธิภาพในการทำงานหรือมีผลงานออกมาไม่เป็นที่พอใจของนายจ้าง ส่วนนายจ้างก็อาจ จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน นายจ้างใช้วิธีปกครองลูกจ้างไม่เป็นธรรม หรือไม่เข้าใจชีวิต จิตใจของลูกจ้างที่ต้องการเรียกร้องให้ขึ้นค่าจ้างเนื่องจากค่าจ้างต่ำไม่เพียงพอต่อการครองชีพและ นายจ้างไม่ยอมขึ้นให้เหล่านี้ เป็นต้น ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นสังเกตได้ว่าความขัดแย้งต่างๆ ถ้า ฝ่ายหนึ่งได้อีกฝ่ายหนึ่งมักเสีย เช่น ถ้านายจ้างขึ้นค่าแรงค่าจ้างแก่ลูกจ้างนายจ้างก็จะรู้ว่า เป็น การเสีย เพราะต้นทุนสูงขึ้น เป็นต้น แต่ความขัดแย้งส่วนมากเกิดขึ้นเนื่องจากลูกจ้างรู้สึก ว่า ลูกจ้างเอาเปรียบหรือปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ลูกจ้างจึงมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อเรียกร้องสิ่งที่ลูกจ้าง ต้องการทำให้เกิดสมาคมลูกจ้างและการนัดหยุดงาน เป็นต้น เพื่อให้มีกำลังต่อรองกับนายจ้างใน การเรียกร้องสิ่งต่างๆ ที่ตนต้องการ มีการรวมกำลังลูกจ้างเพื่อเจรจาทันทีกับนายจ้างและใช้วิธี การต่างๆ เช่น นัดหยุดงานก็เพื่อให้เกิดอำนาจการเจรจาต่อรอง กล่าวคือ ถ้าอำนาจการเจรจา ต่อรองของฝ่ายใดมากกว่าก็จะมีสิทธิมีเสียงมากกว่าในการเจรจา ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งจึงมักจะเกิด ขึ้นเสมอ โดยเฉพาะในการอุตสาหกรรมและสาขาอื่นๆ นอกจากการเกษตร การหยุดงาน หรือการ ทำลายซึ่งกันและกัน จึงเป็นเหตุการณ์ธรรมดา ในระบบเศรษฐกิจ เป็นการทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากร มนุษย์ ตลอดทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไปอย่างน่าเสียดายเมื่อมีการ หยุดงาน

๔) ปัญหาใจผู้ร้ายชุกชุม ใจผู้ร้ายปล้นทรัพย์สิ้นของผู้อื่น นอกจากเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย บ้านเมืองเป็นอาชญากรรมนำความเดือดร้อนมาสู่สังคมแล้วยังเป็นผู้ประพฤติผิดศีลธรรมและทำลายเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย เพราะเป็นผู้เบียดเบียนเจ้าทรัพย์และถ่วงความเจริญ คือ นอกจากตัวเองจะไม่ประกอบสัมมาอาชีพแล้วยังขัดขวางผู้อื่นซึ่งทำการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อประโยชน์และความเจริญของบ้านเมืองการแก้ปัญหาใจผู้ร้าย จะต้องแก้ไขให้ถูกจุดและผู้ที่แก้ไขได้ดี ได้แก่ ผู้เป็นหัวหน้าฝูงชนผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านเมืองโดยจะต้องแก้ไขที่ปัญหาเศรษฐกิจ

พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า จุดประสงค์ของเศรษฐกิจนั้นก็เพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี หรือมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้น ในทางเศรษฐกิจถือว่า ยังมีการอยู่ดีกินดีด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคมากเพียงใด ชีวิตย่อมมีความสุขและสะดวกสบายมากเพียงนั้น และเชื่อว่าเมื่อมีสินค้า และมีการบริการที่ผลิตได้ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึงมากยิ่งขึ้นประชาชนก็จะมีความสุขและความเป็นอยู่ดีขึ้น ความสุขดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าเป็นความสุขในด้านวัตถุ จะกล่าวว่าความมุ่งหมายของเศรษฐกิจก็เพื่อจะสร้างความสุขใจด้านวัตถุให้แก่มนุษย์นั่นเอง ก็ย่อมเป็นการถูกต้องพุทธศาสนาก็มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกันแต่พุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือโลกียสุข และโลกุตตรสุข โลกียสุขเป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือนเป็นความสุขที่พัวพันกับทรัพย์สมบัติและวัตถุต่าง ๆ เป็นประเภทอามิสสุข คือสุขที่เจือด้วยอามิสสิ่งของความสุขทางเศรษฐกิจก็จัดอยู่ในความสุขประเภทนี้เพราะเป็นความสุขของการแสวงหาและได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการ ส่วนโลกุตตรสุขเป็นความสุขของผู้สิ้นกิเลสอาสวะ และสำเร็จอรหัตผลแล้ว เป็นความสุขที่เที่ยงแท้ ยั่งยืนไม่พัวพันอยู่กับวัตถุหรืออารมณ์กามใดๆ เป็นประเภทนิรามิสสุข หรือสุขไม่เจือด้วยอามิส ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดขึ้นได้จากการบรรเทาความต้องการหรือทะยานอยากเสียได้ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการให้เสียสละจะกล่าวว่าเป็นหลักเศรษฐกิจชั้นสูงในทางพุทธศาสนาก็ได้

หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนา

๑. ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (อุ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ ๔ ประการ คือ

๑.๑ ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานประกอบอาชีพอันสุจริตรู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดีซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ชื่อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตรกรรม

๑.๒ ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม ชื่อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

๑.๓ ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทรมิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

๑.๔ ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฟืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัว นั่นเอง

๒. การเว้นจากอบายมุข (เหตุย่อยับแห่งโรคทรัพย์) ๔ ประการ คือ

๒.๑ จากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง (แม้แต่นักเลงชาย)

๒.๒ เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มนักเสพยาเสพติดประเภทต่างๆ

๒.๓ เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน

๒.๔ เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย

๓. ต้องดำเนินตามกุลจิริฎฐิติ เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งดำรงอยู่ได้นาน ๔ ประการ คือ

๓.๑ ของหาย รู้จักเสาะแสวงหาคืนมา

๓.๒ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม

๓.๓ รู้จักประมาณความพอดีในการกินการใช้

๓.๔ พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้มีศีลธรรม

เพียงเท่านี้ ก็สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัวได้ เมื่อแก้ที่บุคคลหรือครอบครัวได้ ก็ชื่อว่าแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศชาติได้

๔. หลักกตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์ ในทางที่ชอบไม่โลภมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วยต้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และต้องมี อดตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้จักอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตำแหน่ง หน้าที่การงานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภาวะนั้นๆ อย่าหลงตัวเอง อย่าลืมตัวเองเป็นเด็ดขาด เช่น เป็นนายจ้าง จะต้องเอาใจใส่ดูแลในเรื่องค่าจ้างที่เป็นธรรมรวมทั้งสวัสดิการอื่นๆ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางวิธีที่ นายจ้างจะพึงปฏิบัติต่อลูกจ้างไว้ ๕ ประการ คือ

๑. จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง เพศ วัย ความสามารถ

๒. ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่

๓. ให้สวัสดิการมีช่วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ เป็นต้น

๔. มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้

๕. ปลอ่ยในสมัย คือ เลิกงานตามเวลา และให้โอกาสพักผ่อนรื่นเริงตามสมควร การค้าขายเป็นอาชีพที่ยอมรับกันว่าเป็นอาชีพของพลเมืองดีประเภทหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงลักษณะของพ่อค้าที่อาจสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ตนได้ว่าต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑. จักขุมา มีหูตาไวกว้างขวาง สามารถจำแนกต้นทุน กำไร สินค้าต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ดีว่า สินค้าชนิดนี้ซื้อมาราคาเท่านี้ ขายราคาเท่านี้จะได้กำไรเท่าไร เป็นต้น

๒. วิรูโร มีความชำนาญชำนาญในการค้าเข้าใจในการซื้อสินค้าเข้า จำหน่ายสินค้าออก รอบรู้การตลาดอำนาจการซื้อของลูกค้า เป็นต้น ไม่ทำให้สินค้าของตนตกค้าง

๓. นิสสยสัมปันโน เป็นคนมีหัวใจในทางการค้า และมีแหล่งเงินต่างๆ ให้การสนับสนุน เช่น คู่แข่งกับเศรษฐกิจอุทภติ นายธนาคารให้ความเชื่อถือ สนับสนุนในด้านทุนดำเนินการ เป็นต้น

หลักพุทธธรรมสำคัญ ที่ควรจะนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไปเศรษฐกิจศาสตร์

๑. เน้นการพึ่งตนเอง : ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการพิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริงของความจริงไม่เที่ยงแท้แน่นอน ขณะที่ความหมายที่มักเข้าใจกันในทางเศรษฐกิจศาสตร์คือ

๒. เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท : เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรม และยังสามารถประยุกต์กับเศรษฐกิจได้

๓. เน้นอหิงสา หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง : ประโยชน์ข้อนี้ ก่อให้เกิดความร่วมมือกันแทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นไปได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ

๔. เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน สัมมาอาชีวะ : ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง

๕. เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น : ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล

๖. พยายามละกิเลสและความโลภ : ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญ ที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม

๗. การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการกระทำความผิด : เน้นการมีจิตใจเป็นกุศลมีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์

เหล่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำเอาพุทธเศรษฐกิจศาสตร์ ที่ได้จากพุทธธรรมไปประยุกต์ ซึ่งอาจจะมองว่าเป็นเรื่องเพ้อฝัน แต่ถ้าหากทำได้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันจะเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมต่อไป

วิกฤติด้านสังคม

สภาพของสังคมไทยปัจจุบัน นับวันยิ่งเลวร้ายลงทุกที ตลอดทั้งปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และจริยธรรม ในด้านการสรรค์สร้างคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมก็ทำได้ยากมากติดกับเมื่อ ๑๐-๒๐ ปีที่แล้ว การปฏิบัติตนของคนในสังคมปัจจุบัน มีแต่สภาพของความเห็นแก่ตัวเอาแต่ได้ ไม่มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อกัน โดยเฉพาะสังคมในกรุงเทพฯ สังคมไทยเป็นสังคมของพระพุทธศาสนา แต่การอบรมสั่งสอนเยาวชนของชาติในด้านจริยธรรม ลดน้อยลงหรืออาจจะหายไปในบางที่ เช่น ในรั้วมหาวิทยาลัย เมืองไทยในอดีตเคยได้ชื่อว่าเมืองแห่งพระพุทธศาสนา เป็นสยามเมืองยิ้ม ประชาชนหน้าตาเบิกบาน ไม่เคร่งเครียดเหมือนในปัจจุบัน ที่รัฐบาลประกาศว่า ประชาชนยากจนชั้นแค้น นายทุนข่มเหงคนจนข่มผู้ใช้แรงงาน มองดูสภาพสังคมที่เดือนร้อนอยู่ทุกวันนี้ เป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น มีคนเข้าใจหรือยึดมั่นในพระพุทธศาสนามากน้อยแค่ไหน สภาพจริยธรรมศีลธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน จึงอับก็ว่าได้ ไม่ว่าสังคมจะมีสภาพทางสังคมมากน้อยเพียงใด แต่ในทุกสถาบันก็มีปัญหาด้วยกันแทบทั้งสิ้น

ปัญหาของสังคม

๑. ปัญหาความแตกร้างในครอบครัว ครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันมูลฐานของสังคม สมาชิกของสังคมทุกคน ก็ถือกำเนิดเกิดก่อจากแต่ละครอบครัวนั่นเอง และเป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ตัวคนมากที่สุดถ้าสัมพันธ์ภาพ หรือสภาพครอบครัวที่ดี ไม่พิการ หรือแตกร้างปัญหาทางสังคมอื่นๆ เช่น การหย่าร้างคนจรจัด หรือโสเภณี ศีลธรรมเสื่อม เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่จะมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมจะไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นปัญหาความแตกร้างในครอบครัว จึงนับว่าเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญมากที่จะต้องได้รับการแก้ไขอีกหลายๆ ฝ่าย โดยรวดเร็วและถูก ต้องเพื่อผลประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันของครอบครัวและสังคมโดยรวม

๒. ปัญหาอาชญากรรมและทุรกรรมต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำในชีวิต คือความเป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นอาจจะเกิดมาจากหลายสาเหตุหลายประการ เช่น สันดานเป็นอาชญากร ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๓. ปัญหาศีลธรรมเสื่อม ปัญหาข้อนี้จุดสำคัญที่ตัวเองของบุคคลแต่ละบุคคล เพราะตัวเองแต่ละคนมักจะวางเฉยต่อศีลธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่ประพฤติทุจริต เช่น พวกขโมย ก็ไม่ยอมให้ใครมาขโมยพวกตนต่อไป พ้อคำที่ขูดเลือดขูดเนื้อประชาชนก็ไม่ยอมจะให้ข้าราชการ

มาใช้อ่านาจนอกหน้าหูชู้ตริตตน สามีที่ตบตีภรรยาได้ทุกวันๆ มีเพื่อนบ้านมาระรานกัน ชำราชากร
ไม่มีความปราณี เจ้าที่ไม่ยุติธรรม นี่เป็นความจริงซึ่งสามารถพิจารณาเห็นได้ในสังคมทุกวันนี้

๔. ปัญหาโสเภณี ปัญหาโสเภณีนับว่าเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญปัญหาหนึ่งในสังคม
อารยะทุกสังคมล้วนมีหญิงโสเภณีเหมือนกันหมดสิ้น จึงกล่าวได้ว่าหญิงโสเภณีเป็นผลิตผลทาง
สังคมและก็กลายเป็นปัญหาสังคม เหตุที่หญิงโสเภณีมักอ้างในเมื่อถูกซักถามถึงเหตุที่ต้องมาเลี้ยง
ชีพแบบนี้ คือ

ก) ชีวิตทางครอบครัว มีสภาพไม่มั่นคง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเพราะพ่อแม่ไม่รับผิดชอบเต็มที่
ที่ หรืออาจเกิดขึ้นจากความเสื่อมโทรมทางจิตใจก็ได้

ข) ชีวิตการแต่งงานไม่ราบรื่นเมื่อหย่าร้างกับสามี ต้องเลี้ยงตนเอง เมื่อไม่รู้อะไรจะหาวิธี
ใดเลี้ยงชีพจึงต้องหากินทางนี้

ค) ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัว ต้องทำมาหากินแบบนี้ เพราะถือว่า จะช่วย
ผดุงฐานะทางเศรษฐกิจของบ้านได้

ง) เหตุผลส่วนตัวบางอย่าง

จ) เพราะถูกหลอกลวงไปโดยอ้างว่า จะให้ไปทำงานรับจ้างอย่างใดอย่างหนึ่งแต่แล้วถูก
บังคับให้ขายตัว เลยกกลายเป็นโสเภณีไป

ฉ) เพราะปัญหาว่างงาน ก็เลยหันมาประกอบอาชีพนี้

ช) เพราะคบเพื่อนไม่ดี เลยถูกเพื่อนชักชวนไปทำงานประเภทบริการอื่นๆ ก่อนแล้วใน
ที่สุดก็กลายเป็นบริการทางเพศ

ซ) เพราะผู้ปกครองหรือพ่อแม่บางคนยินยอมที่จะให้ไปประกอบอาชีพเช่นนั้น เป็นต้น
สาเหตุต่างๆ ตามที่ยกมากล่าวพอเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้แหละที่ทำให้เด็กเยาวชนหรือเด็ก
หญิง ตัวน้อยๆ อายุ ๑๒-๑๔ ต้องกลายเป็นโสเภณีที่มีชีวิตจมปลักหมกหมมอยู่ในห้วงอเวจีไม่มี
อิสระ ในตัวโสเภณีบางคนถูกบังคับให้ทำงานชนิดไม่ได้พักผ่อนหลับนอนเพียงพอทั้งไม่ให้ลา ไม่
ให้หยุด หรือไม่ให้มาสาย จนสุขภาพร่างกายทรุดโทรม ร่วงโรย ตายด้านตั้งแต่เยาว์วัย ผลตอบ
สนองที่สังคมได้รับจากหญิงโสเภณี จนกลายเป็นปัญหาสังคมนั้น มีหลายประการ เช่น

๑. การแพร่เชื้อโรค ผู้หญิงโสเภณี เป็นผู้ส่งผ่านทางเพศย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งกามโรค
และโอกาสที่จะแพร่เชื้อกามโรคให้แก่ผู้ชายที่ไปเที่ยวพอนคลายความกำหนดได้เป็นอย่างมากและ
ง่ายตาย เช่น โรคเรื้อรัง แผลริมอ่อน ฝีมะม่วง หนองในเทียม ซิฟิลิส โดยที่ผู้ส่งผ่านแต่เชื้อเอ็ดส์

๒. ทำลายความมั่นคงของครอบครัวไปติดเกมโรครมา ก็อาจจะนำเชื้อมาเผยแพร่ให้สมาชิกของครอบครัว แทนที่จะติดโรคคนเดียวก็กลายเป็นสองคนหรือสามคน นอกจากจะเสียเงินไปเป็นค่าบำรุงบำเรอให้โสเภณีแล้วก็ต้องนำเงินทองมาใช้จ่ายเป็นค่ายารักษาโรค เป็นจำนวนมิใช่เล็กน้อยแทนที่จะได้นำเงินนั้นไปใช้จ่ายบำรุงความสุขแก่ครอบครัว และบางที่ถึงกับครอบครัวแตกสลายลงเพราะภรรยาฟ้องหย่ากับสามีในเรื่องเช่นนี้ มักมีปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง หรือบางทีก็เกิดเป็นการทะเลาะกันเกิดระหองระแหงภายในครอบครัว ขาดความไว้วางใจกันในระหว่างคู่ครอง สมาชิกของครอบครัวขาดความอบอุ่นและมีปมด้อยเป็นการทำลายบรรยากาศความสุขในครอบครัวได้ ซึ่งก็เป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของครอบครัวอันเป็นสถาบันพื้นฐานที่สุดของสังคมนั่นเอง

๓. เป็นต้นเหตุทำลายศีลธรรมจรรยาอันดีงามของสตรี เพราะผู้หญิงหรือสตรีโดยทั่วไป จะต้องเป็นผู้มีความละเอียด มีกิริยามารยาทเรียบร้อยสมเป็นกุลสตรี แต่คุณธรรมจรรยาดังกล่าวจะหาได้ยากมากในพวกผู้หญิงโสเภณี มีแต่จะเป็นที่ปรากฏโดยทั่วไปว่า หญิงพวกนี้มีความละเอียดน้อยขาดจรรยา มารยาที่ดีงามและมีความประพฤติชั่วช้ากักขะหยาบโลน

ผลกระทบกับสังคมไทย

๑. ในแง่ของปัจเจกบุคคล ย่อมทำให้ประชาชนมีสุขภาพจิตเสื่อมทรามลง สุขภาพบุคลิกภาพถดถอย ขาดสติปัญญาความรอบรู้ในการแก้ไขปัญหาชีวิต เป็นต้น

๒. ในแง่ของสังคมส่วนรวม สังคมขาดความสงบสุข เนื่องจาก ปัญหาดังกล่าวข้างต้น

๓. ในแง่ของการเมือง บุคคลในสังคมเป็นส่วนประกอบสำคัญในสถาบันทั้งปวง ผลอันโยงใยถึงกันย่อมก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในการเมือง ไม่เป็นที่ยอมรับในสายตาของชาวโลก

๔. ในแง่ของเศรษฐกิจ ย่อมเป็นปัญหาระยะยาวอันเกิดจากพฤติกรรมของบุคคลในสังคม การว่างงาน การขาดรายได้ การประกอบอาชีพไม่สุจริต คุณภาพของบุคคลในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของสังคมด้วย

พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาสังคม

๑. ปัญหาความแตกร้างในครอบครัว อาจจะมาจากสาเหตุหลายอย่าง เช่นสาเหตุทางเศรษฐกิจบ้าง สุขภาพอนามัยบ้าง สิ่งแวดล้อมบ้างและสาเหตุที่สำคัญที่สุดก็คือ การบกพร่องใน

หน้าที่ของบุคคลไม่คนใดคนหนึ่ง หรือเกิดบกพร่องพองๆ กันสาเหตุเหล่านี้จะเป็นบทเรียนสำหรับ ผู้จะมีชีวิตครอบครัวควรจะได้พิจารณาข้อคิดบางประการก่อนจะตัดสินใจแต่งงาน กล่าวคือ

- ๑) ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จะต้องมีความรักความเข้าใจซึ่งกันและกัน
- ๒) จะต้องมีความมั่นคงในทางการเงิน
- ๓) จะต้องพร้อมที่จะอดทนในการเผชิญต่อความยุ่งยากอันจะพึงมีขึ้น
- ๔) จะต้องไม่มีปัญหาในเรื่องสถานที่อยู่หรือบ้านพัก
- ๕) ทั้งสองฝ่ายจะต้องแสดงความจริงใจต่อกัน

๖) จะต้องมีความสมบูรณ์แห่งสุขภาพและการสนองความต้องการทางเพศ ทั้งนี้ เพราะปัญหาที่จะนำไปสู่การแตกร้างในครอบครัวโดยเฉพาะการหย่าร้างอันเกิดจากทางฝ่ายสามี ทางพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ใน สังฆัตตชาดกว่ามี ๔ อย่าง คือ

๑) สามี เป็นคนเซื่องใจ	๒) สามีเป็นขี้โรค
๓) สามีเป็นคนแก่	๔) สามีเป็นคนขี้เมา
๕) สามีเป็นคนโหดเขลา	๖) สามีเป็นคนเพิกเฉย
๗) สามีไม่ทำมาหากิน	๘) สามีหาทรัพย์มาเลี้ยงดูไม่ได้

สาเหตุจากปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นก็อาจจะแก้ไขได้โดยการงดจากอบายมุข (เหตุย่อยยับแห่ง โภคะทรัพย์) ๔ ประการดังกล่าวไว้แล้ว โดยเฉพาะข้อที่ ๔ การเว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย แล้วพยายามเลือกคบแต่เพื่อนที่ดีที่เป็นกัลยามิตร เพราะเพื่อนนั้นนับว่าเป็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ที่อิทธิพลและมีความสำคัญมาก คนที่ได้ดีมีความสำเร็จในชีวิตได้นั้นก็เพราะมีเพื่อนดี หรือคบ แต่เพื่อนดีนั่นเองดังที่กล่าวกันว่า “คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว” จะรู้ได้อย่างไรว่า เพื่อนดีที่จัดเป็น กัลยาณมิตรนั้น มีลักษณะอย่างไร พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดลักษณะของมิตรที่ดีและชั่วไว้ใน ที่ชนิกาย ปาฎิกวรรคว่า ลักษณะของเพื่อนที่ดี หรือเพื่อนแท้ มี ๔ ประการคือ

๑) เพื่อนที่มีอุปการะ	๒) เพื่อนที่ร่วมสุขร่วมทุกข์
๓) เพื่อนที่แนะนำประโยชน์	๔) เพื่อนที่มีความรักใคร่

๒. สาเหตุมาจากการบกพร่องในหน้าที่ อาจแก้ไขได้โดยการรักษาหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด พ่อบ้านแม่เรือนต่างก็มีหน้าที่รับผิดชอบดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสเอาไว้ในที่ชนิกายปาฎิกวรรค ในฐานะของผู้เป็นสามี ก็ต้องทำหน้าที่ที่พึงทำต่อภรรยา ดังนี้ เช่น ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่เป็น ภรรยา ไม่แสดงอาการดูหมิ่นเหยียดหยามภรรยา ไม่เกี่ยวข้องกับสตรีอื่นในทางประเวณี เป็นต้น

ส่วนผู้เป็นภรรยา ก็ต้องทำหน้าที่ที่พึงทำการอนุเคราะห์สามีดังนี้ เช่น จัดการงานภายในบ้านในฐานะที่ตนเป็นแม่บ้านให้สะอาดเรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่ประพฤติกรรมอันเป็นชู้ตัก ต่อความเป็นภรรยาสามี ได้แก่ การเกี่ยวข้องกับชายอื่นในทางชู้สาว หรือไม่หึงหวงจนเกินเหตุ เป็นต้น พร้อมกันนั้นก็จะต้องนำเอาหลักธรรมสำหรับการครองเรือน คือ ขรราวาสธรรม ๔ ประการ มาใช้ต่อกันในบ้านด้วย ดังนี้

๑. สัจจะ ความจริงใจ คือ ซื่อสัตย์ต่อกัน ทั้งจริงใจ จริงวาจา และจริงในการกระทำ
 ๒. ทมะ ผิกตน คือ รู้จักควบคุมจิตใจ ผิกหัดตัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่องข้อขัดแย้งปรับตัวปรับใจเข้าหากัน

๓. ชันติ อุดทน คือ มีจิตใจเข้มแข็งหนักแน่นไม่ริ้วความทนต่อความล่วงล้ำกล้าเกินกันและร่วมกันอดทนต่อความเหนื่อยยากลำบากตรากตรำ ฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน

๔. จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ สามารถเสียสละความสุขสำราญ ความพอใจส่วนตนเพื่อคู่ครองได้ เช่น อดหลับอดนอนพยาบาลกันในยามเจ็บไข้ เป็นต้น ตลอดจนมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตรสหายของคู่ครองไม่ใจแคบเป็นต้น สมาชิกครอบครัว ไม่ใช่มีแต่สามีภรรยาเท่านั้น สมาชิกที่สำคัญอีกจำพวกหนึ่งก็คือลูกๆ ผู้ที่เป็นพ่อบ้านแม่บ้านหรือเป็นพ่อแม่จะต้องรักษาหน้าที่ของตนที่จะต้องมีต่อลูกโดยปฏิบัติหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด และยุติธรรมกับลูกๆ ทุกคน หน้าที่ของพ่อแม่นั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสแนะเอาไว้ในทนิภาสยปาฎีกวรรค ดังนี้ เช่น ห้ามไม่ให้ลูกทำชั่ว แนะนำให้ลูกตั้งอยู่ในความดี ให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

๓. ปัญหาศีลธรรมเสื่อม สาเหตุแห่งศีลธรรมเสื่อมนั้น มีมากมายอาจจะมาจากส่วนตัว ส่วนครอบครัว สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ฯลฯ การแก้สาเหตุจากครอบครัว สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจนั้น ได้กล่าวไว้แล้ว แต่ในที่นี้นับว่าสำคัญมากที่สุดก็คือส่วนตัวแต่ละบุคคล จะเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะไขไปสู่การแก้ปัญหาศีลธรรมเสื่อม คือจะต้องจัดการกับตัวเองให้ได้อย่างน้อย ๒ วิธี คือ

๑. พยายามหัดหรือปลูกฝังให้เกิดความพึงใจในการรังเกียจความชั่วช้าต่างๆ และประทับใจในความนิยมชมชอบในคุณงามความดีทั้งในที่ลับและที่แจ้ง อาจจะโดยวิธีพิจารณาให้เห็นว่าความชั่วเป็นตัวสกปรกเป็นของเสียของเหม็นสาบ ไม่มีใครชอบ

๒. พิจารณาถึงเหตุผลในเรื่องเอาใจเขามาใส่ใจเรา เทียบเคียงกันและกันคนที่

เห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้นั้น มักจะรู้เทียบเคียงอกเขาอกเราเสมอ จะเป็นการฝึกไม่ลืมนและยังสามารถทำตนให้เป็นที่ยอมรับใครของคนทั้งหลายได้ เพราะคนที่ลืมนนั้นเมื่อตนเองเป็นฝ่ายได้เปรียบเป็นฝ่ายเหนือคนอื่นก็มักจะข่มขู่หรือเหยียบผู้อื่นโดยปราศจากความปรานี

ตามทรรศนะทางพุทธศาสนาแล้ว การจะแก้ปัญหอะไรก็ตามจะต้องแก้ที่ต้นเหตุ แก้กันไปให้ถึงต้นเหตุจริงๆ น่าจะได้สาวหาต้นเหตุของการเกิดโสภณียอย่างแท้จริง น่าจะเป็นไปได้ที่ว่า เพราะตราบไต่ยังมีคนไปเที่ยวโสภณีย ตราบนั้นก็ต้องมีโสภณียแน่ และหากยังมีคนไปใช้บริการนี้มาก ก็ยิ่งเกิดโสภณียมากยิ่งขึ้นแล้วทำไมจึงมีคนถึงมีอารมณ์ทางเพศรุนแรงเพิ่มขึ้น ก็เพราะ

๑. สภาพสังคมที่อยู่รอบตัวเรานั้นเองส่งเสริมโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ทีวีโอ ละคร เพลง การโฆษณา การจัดประกวดนางงามธิดาต่างๆ การกีฬา หนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือลามกต่างๆ ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ มีการเผยแพร่ข้อมูลลามกจะจัดยิ่งขึ้น ฉะนั้น ตราบไต่ที่การสื่อสารต่างๆ ยังบ่อนภาพ-เสียง-สัมผัสที่แรงเร้า ปลุกอารมณ์ทางเพศให้ระอุอี้อใหม่แก่ประชาชนอยู่ตลอดเวลาแล้ว ตราบนั้นปัญหาโสภณียย่อมไม่มีวันลดน้อยลงไปได้ และโสภณียมีแต่จะถูกเพิ่มจำนวนให้มารองรับอารมณ์กามของผู้ชายมากขึ้น พร้อมกันนั้น สื่อสารลามกต่างๆ ก็จะถูกเอาใจลูกค้า กามตณหากก็เพิ่มทวีคูณยิ่งขึ้นไปอีก

๒. ตัวบุคคลแต่ละคน พระพุทธเจ้าได้ตรัสเตือนให้รักษาศีล ๕ เป็นนิจศีลสำหรับบุคคลทั่วไป มิให้ขาดมิให้ทำลาย ซึ่งในศีล ๕ นั้น มีข้อที่ ๓ ที่ให้มีเจตนางดเว้นจากประพฤติดิถีในทางกามมีรายละเอียดดังกล่าวไว้ในบทที่ ๒ ข้อที่ว่าด้วยเบญจศีลเบญจธรรม เมื่องดเว้นจากการประพฤดิในกามนี้เป็นขั้นของศีล แต่จะมีธรรมควบคู่ด้วย คือ จะต้องมีการสังวร ปติวัตร และ สทธานโद्य เพราะฉะนั้นบุคคลแต่ละคนนี้แหละที่เป็นต้นเหตุอันแท้จริงของการเกิดโสภณียเพราะบุคคลแต่ละคนขาดธรรมคือกามสังวร ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำให้ “สังวรในกาม คือกิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติหมักมากในกาม” ก็เพราะในด้านของปัจเจกชน หากไม่มีความสังวรในกามแล้วจิตใจก็จะหาความสงบมิได้ จะมีความกระวนกระวายแสวงหากามอยู่เรื่อยไป ทั้งจะวิจิตรพิศดารขึ้นเรื่อยๆ อย่างไม่มีขอบเขต เพราะว่าการเสพกามจะทำให้เต็มอ้อมนั้นไม่ได้ มันไม่เหมือนกับการกินข้าว ที่กินแล้วยังรู้จักอิ่ม แต่การเสพกามนี้เหมือนกับยาเสพติดอย่างหนึ่ง คือยิ่งเสพก็ยิ่งติด วิธีการที่ฉลาดกว่าในการที่จะทำให้อ้อมในกามให้เกิดขึ้นก็คือ วิธีตามแนวพุทธศาสนา คือการเสพกามให้น้อยลงน้อยลงเรื่อยๆ จนหยุดไปเอง

การจะถือหลักที่ว่า “น้ำมีไหล ไฟมีควัน ชายมีนารี สตรีมีบุรุษ” ก็เป็นธรรมดาของปุถุชน เพราะเมื่อเป็นผู้ใหญ่จบการศึกษามีหน้าที่การทำงานแล้วก็สามารถมีครอบครัว คือ มีสามี หรือภรรยา เป็นเพื่อนคู่ชีวิตมิตรคู่ใจเป็นคู่สร้างคู่สม มีความรักที่บริสุทธิ์ต่อกัน ซื่อสัตย์ต่อกันจริงใจต่อกันเข้าใจกันและกันอาจมีเพื่อนต่างเพศคบกัน ดูใจกัน ลังเกตุอุปนิสัยใจคอกันและกันก่อน และอย่าชิงสุกก่อนห่าม ถ้าจะให้ดีก็ต้องให้พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายรับรู้เห็นชอบด้วย จะได้มีหลักประกันหรือมีพยานชนิดที่เราเรียกกันว่า เข้าตามตรอก ออกตามประตูอย่าเข้าหลังบ้านออกทางหน้าต่างไม่ปลอดภัยแน่ จะต้องแน่ใจว่าเป็นความรักที่บริสุทธิ์จริงใจต่อกันให้มีสติสัมปชัญญะ อย่าให้ถึงขั้นมีดমন ดังที่กล่าวกันว่า “ความรักเหมือนโรคา บันดาลตาให้มิดมน” รักอย่างนี้ มีจุดหมายที่แน่นอน เพื่อจรโลงชีวิตคู่หรือครอบครัวอย่างนี้ไม่มีความเสียหาย สังคมยอมรับปฏิบัติกันอยู่แล้ว

ในอดีตวิถีไทย คือวิถีแห่งธรรม เพราะธรรม คือแนวทางที่สอนให้มนุษย์สร้างดุลยภาพแห่งชีวิตระหว่างตน ชุมชนและธรรมชาติรอบตัวว่าควรจะทำชีวิตให้สอดคล้องสมดุลอย่างไรตามความเชื่อตามวิถีทางพระศาสนาของตนอย่างไร แต่ ณ ปัจจุบันนี้ธรรมนั้นได้ผันแปรเปลี่ยนแปลงไปแล้วเมื่อมนุษย์หันหลังที่จะเข้าใจธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติอันเป็นแม่บทแห่งธรรมมากขึ้น แล้วมุ่งหน้าตัดดวงทำลายธรรมชาติอย่างตะกละตะกลามเมื่อมากเข้านานเข้าก็ยากที่ธรรมชาติจะทานทนได้หรือเพียงพอกับความโลภ อันไร้ขีดจำกัดของมนุษย์ และยังเมื่อวิถีชีวิตมนุษย์เดินทางห่างไปจากธรรมชาติ หลงไหลในเทคโนโลยีนำพาอุตสาหกรรมเข้ามา ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายดุลยภาพที่เคยสอดคล้องประสานเป็นวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ภัยแห่งผลพวงนั้นก็เริ่มลุกลาม ดุลยภาพแห่งชีวิตนั้นจะขาดวิถีแห่งธรรมเสียมิได้ เพราะธรรมคือกรอบคิดหลักที่วางกระบวนการดำเนินชีวิต วางความหมายแห่งคุณค่าให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ อันสงบและเรียบง่าย เนื่องจากปัจจุบันป่าต้นน้ำ ถูกทำลาย ถูกบุกรุกแผ้วถางมากมาย ซึ่งทั้งหมดล้วนมาจากผลกระทบของการพัฒนาอย่างไม่ยั่งยืน อันขัดกับหลักปฏิบัติตามวิถีชาวพุทธที่อยู่พอเพียงและการพยายามดึงเอาสถาบันพระศาสนาชุมชนและประชาคมเมืองให้มาสนใจ รับรู้และศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงกับสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ พระพุทธศาสนาสอนเรื่องสันโดษ สันโดษ ความหมายตามตัวอักษรหมายถึง “ความยินดีในของของตน” (โดยไม่แย่งชิงกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น) คำว่าสันโดษโดยที่นำเอามาใช้เป็นภาษาไทย มาจากภาษาสันสกฤตว่า สโดษะ คือความยินดี ความพอใจ พจนานุกรมไทยฉบับราช

บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมาย คำว่าสันโดษว่า “ความยินดีหรือความพอใจเท่าที่ตนมีอยู่ ; มกน้อย (อัปปีจจตา)” ซึ่งตรงข้ามกับมหิจจตา ที่แปลว่า “มักมาก” ในของของผู้อื่น หรือทรัพย์สินของผู้อื่นคำว่า สันโดษ หากเป็นภาษาบาลี มาจากศัพท์ว่า สนฺโตสะ และมีอีกศัพท์หนึ่งว่า สนฺตุฎฐิ (สันตุฎฐิ) ซึ่งก็หมายถึง “ยินดีด้วยของของตน” เช่นกัน จะเห็นได้ พบได้ในพระพุทธานุศาสนสุภาษิตที่ว่า “สนฺตุฎฐิ ปรมฺ ธิ” แปลตามที่ท่านแปลกันมาว่า “ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง” และอีกบทหนึ่งว่า “ยํ ลทฺธํ เตนฺ ตูฎฐุพฺพํ” แปลว่า “ได้สิ่งใดพึงพอใจในสิ่งนั้น” มีข้อน่าสังเกตว่า “ตฺูฎฐุพฺพํ” ที่แปลว่า “สันโดษ” แปลว่า “พอใจ” ก็ได้ ส่วนในพจนานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ (หน้า ๗๗๔) มีว่า “สันโดษที่เป็นภาษาไทย มาจากภาษาบาลีว่า สนฺตุฎฐิ ภาษาสันสกฤตว่า สฺตฺุชฺฐิ ก็มีความหมายเช่นเดียวกับที่ได้ยกนำมาเสนอ ตั้งแต่ตอนต้นแล้ว ในภาษาอังกฤษ คำว่า Contentment และ Satisfaction สำหรับ Contentedness ตรงกับคำว่า สันโดษ ซึ่งให้ความหมายว่า “พอใจ; สันโดษ; พอความต้องการ” ตามความหมายที่ผ่านมา คำว่า “สันโดษ” ไม่ได้แปลหรือมีความหมายว่า “ไม่ให้พัฒนาตน สังคม หรือประเทศชาติ แต่ประการใด คำสอนเรื่อง “สันโดษ” เท่ากับสอนให้ “รู้จักพอ” คำว่า “สันโดษ” ทางพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ

๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีในสิ่งที่ตนได้มา โดยชอบด้วยศีลธรรมและนิติธรรม
๒. ยถาผลสันโดษ ยินดีตามสมควรแก่กำลังกายและกำลังสุขภาพของตน ไม่ยินดีจนเกินกำลัง
๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร ตามที่เหมาะสมแก่ตน แก่ภาวะ ฐานะ และแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน

สันโดษทั้ง ๓ เป็นไปในปัจจัย ๔ (สำหรับบรรพชิตคือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัชสำหรับคฤหัสถ์ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค) จึงรวมเป็นสันโดษ ๑๒ (๓x๔=๑๒) สันโดษมีปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์อรรถกถาและฎีกามากมาย ไม่น้อยกว่า ๑๐ แห่ง การสอนเรื่องสันโดษ เป็นการสอนมิให้มีความปรารถนามาก อยากมีมาก (มหิจจตา) โลกมาก ในสิ่งที่ไม่ใช่ลิขิตของตนอันที่จริงมีรต ๑๐ คัน ก็ใช้ได้ทีละคัน มีบ้าน ๑๐ หลังก็นอนได้คินละหลังจะโลกมาก มักมากไปทำไมกันคำสอนทางพระพุทธศาสนามีถึง ๔๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งเป็น ๓ ปิฎก คือ

๑. พระวินัยปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี
๒. พระสุตตันตปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี
๓. พระอภิธรรมปิฎก ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มิได้ทรงสอนให้สันโดษ เท่านั้น ยังมีคำสอนที่ให้ขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานะ) มีความเพียร (วิริยะ/วายามะ) ให้มีการเก็บรักษา (อารักขา) คบเพื่อนดี (กัลยาณมิตร) เลี้ยงชีพชอบ เลี้ยงชีพพอสมควร ไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ฟืดเคืองเกินไป (สมชีวิตา) เลี้ยงชีวิต เลี้ยงครอบครัว พอเหมาะพอสม สันโดษ มิได้หมายความว่า สอนให้มองอเท่าไม่ชวนชวาศึกษาเล่าเรียนไม่ประกอบกรารงานอาชีพแต่อย่างไร แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้อีกว่า ต้องมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) คือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีคำสอนที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) เช่นจักร ๔ คือธรรมะที่นำชีวิตไปสู่ความรุ่งเรือง ดุจล้อรถนำรถไปสู่ที่หมายฉะนั้น (มีปฏิรูปเทสवास อยู่ในถิ่นที่ดี สัมปฐิสสยะสมาคมกับสัตบุรุษ คือคนดี อุตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ ปุพเพทบัญญัติตา ความเป็นผู้ทำดีไว้ก่อน) จักร ๔ นี้ เรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า “พุทธธรรม” คือธรรมอันมีอุปการะมาก (Virtues of great assistance) ช่วยเหลือชีวิตประสบความก้าวหน้า เจริญงอกงามไปบุลย์ตลอดไป วุฒิธรรม ๔ คือธรรมเป็นเครื่องเจริญ ๔ มี (สัมปฐิสสยะ คบคนดีเป็นสัตบุรุษ สัทธัมมัสสวะนังฟังพระสัทธรรม เอาใจใส่ในการศึกษาหาความรู้ โยนิโสมนสิการ คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี พิจารณาในใจโดยวิธีอันแยบคาย/แยบยล ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม) พระพุทธศาสนามีภาษิตว่า มตตญญาตา สทา สาธุ ความรู้จักประมาณ (ความรู้จักพอ) จำปรารณาในที่ทั้งปวง เรามีมัชฌิมา ความรู้จักประมาณ ปฏิบัติแบบสายกลาง มีอัตตัญญาตา ให้รู้จักประมาณตน พระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติ มีชีวิตที่เจริญรุ่งเรือง พัฒนาสังคม ประเทศชาติให้เจริญพัฒนามีมากมายครับ เพราะฉะนั้นมองอะไรอย่ามองด้านเดียว ต้องมองอย่างขึ้นที่สูงมอง หรือต้องมองอย่างนกมอง (bird's eye view) คำว่าสันโดษนี้ อาจแปลได้ว่า “พอ, ความพอ, ความรู้จักพอ” คนรู้จักพอ จึงจะเป็นคนร่ำรวย คนไม่รู้จักพอจึงเป็นคนจนอยู่ตลอดเวลา คนไม่รู้จักพอ จึงเท่ากับเป็นคนมีไม่พอ พอไม่มีนั่นเอง หากบุคคลในสังคมมีคำว่าพอแล้วย่อมไม่ก่อสร้างปัญหาใดๆ ให้กับสังคม ชุมชน และประเทศชาติ

บทสรุปและวิเคราะห์

ปัญหาทุกปัญหาที่สังคมโลกและทุกประเทศ รวมถึงสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นบทเรียนราคาแพงที่ทุกคนได้รับ สาเหตุที่แท้จริงของทุกปัญหานั้นมาจากเหตุเพียงเหตุเดียว คือ ความด้อยคุณภาพของประชากร ทั้งระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ จำนวนประชากรที่มีคุณภาพต่ำเป็นจำนวนมากในสังคมเหล่านั้น ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้างคุณภาพที่สูงขึ้นไปแก่ประชาชนในสังคมไทย ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ เช่นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมก็เกิดจากฝีมือของคนเห็นแก่ตัว หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่นเห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว แต่ถ้าคนเราแก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้ มองว่ามนุษย์เท่าเทียมกัน และคนเหล่านี้ไม่เอาเปรียบกันมีจิตสำนึกดี เชื่อว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคงจะหายไป เพราะฉะนั้นคนที่เอาเปรียบคนอื่น หรือเห็นแก่ตัวควรจะมีปัญหาสังคม และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เสีย แล้วปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ตามมา จะแก้ไขปัญหาง่ายมาก เพียงแค่คนมีจิตสำนึก รู้จักคำว่า “หน้าที่ และมีวินัย “ ปัญหาต่างๆ ก็คงไม่เป็นแบบวันนี้ และคงไม่ฝังรากจนเติบโตจนยากแก่การแก้ไข แต่ถ้าคิดจะแก้ไขก็คงไม่สายถ้าคิดจะทำ กระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและบุคคลในสังคม ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และค่านิยม ควรที่ทุกฝ่ายทั้งอาณาจักรและศาสนจักรต้องประสานร่วมมือกันป้องกันแก้ไขปัญหาในระบบสังคม ค่านิยมอุดมการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และร่วมกันปลูกจิตสำนึกบุคคลในสังคมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น

การแก้ปัญหายังเป็นระบบ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำเอาหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตเยาวชนผู้เป็นประชากรใหม่ของสังคมในยุคต่อไป โดยสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การอบรมทางด้านจิตใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ดูแล ทะนุถนอม ปกครองดูแลอย่างถูกต้องแล้วก็จะสามารถให้เยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรมได้อย่างแน่นอน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสุข เพราะเยาวชนในวันนี้ก็คือผู้นำและพัฒนาสังคมประเทศชาติในวันข้างหน้าในยุคปัจจุบัน คนส่วนใหญ่นิยมหาความสุขจากการได้เสพ ได้ครอบครอง เหมือนสังคมที่เจริญทางด้านอุตสาหกรรม โดยถือว่าเป็นสิ่งที่ทันสมัย พระสงฆ์ไม่หลง

ไปตามกระแส จะถือว่าล้ำสมัยไหม ? เป็นเรื่องจำเป็นหรือไม่ที่พระสงฆ์ต้องตามกระแสอย่างชาวบ้านด้วย ?

การมุ่งหาความสุขจากการใช้สอย การได้ครอบครอง เช่นเดียวกับสังคมที่มีความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม หรือ การเลียนแบบการเสพ การครอบครอง ตามอย่างสังคมตะวันตก เรียกว่า บริโภคนิยมส่วนวัตถุนิยม หมายถึงภาวะการแสวงหาความสุขโดยใช้วัตถุเป็นสื่อกลาง ในการนำความสุขมาให้โดยไม่ให้ความสำคัญต่อการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายใน เช่น เห็นคนอื่นมีบางสิ่ง แล้วต้องการมีอย่างเขาโดยเข้าใจว่าการมีอย่างนั้น จะมีความสุข การมีแนวคิดอย่างนี้ เป็นลักษณะแนวคิดของสังคมตะวันตกที่มุ่งสร้างสรรค์ความเจริญทางด้านวัตถุ จากการเข้าใจว่า เมื่อความเจริญทางวัตถุบริบูรณ์แล้วความสุขภายในคือจิตใจจะเกิดขึ้นเอง เป็นลักษณะที่หาความสุขโดยมองว่า เมื่อความสะดวกสบายภายนอกเพียบพร้อมแล้ว ความสุขภายในจะเกิดตามมา แต่การหาความสุขจากการเป็นนักบริโภคนิยม และวัตถุนิยม ก็ยังเป็นปัญหาต่อสังคมตะวันตก สังคมที่มีความเจริญในด้านเทคโนโลยี และด้านอุตสาหกรรมเนื่องจากเพิ่งตระหนักว่า การเป็นนักวัตถุนิยมกับการมีชีวิตที่มีความสุข เป็นคนละอย่างกัน เราจะสังเกตเห็นว่าในสังคมตะวันตก หรือสังคมที่มีความเจริญพร้อมในด้านวัตถุ จะมีสถิติการฆ่าตัวตายสูงมาก นอกจากนั้น ก็ยังพบว่า มีคนจำนวนมากในสังคมเช่นนั้น กลายเป็นพวกวิปริตทางจิต เป็นพวกโรคจิต ดังนั้น จึงมีอาชีพอย่างหนึ่ง เรียกว่าจิตแพทย์เพื่อเป็นผู้บำบัดอาการทางจิตแก่คนในสังคม ว่ากันว่าจิตแพทย์เป็นที่ต้องการขึ้นเรื่อยๆในสังคมตะวันตก อีกอย่างหนึ่ง ในสังคมที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสบริโภคนิยม และวัตถุนิยม มีปัญหาในด้านความเครียดสูงมากเพราะต้องดิ้นรนแสวงหาให้ได้ครอบครองให้ได้เสพ ออกไปทำงานแต่เช้ามืด กลับดึก เกิดภาวะจิตที่ถูกกดดัน จิตไม่ปลอดโปร่ง เพราะมีการดิ้นรนอยู่เป็นนิจ เป็นตัวกดดันภายในจิต เกิดภาวะจิตที่ร้อนรน กระสับกระส่ายไม่สงบ จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันชาวตะวันตกหันมาให้ความสนใจต่อการอบรมจิตมากขึ้น สำนักวิปัสสนาหรือสถานที่อบรมทางจิตมีมากขึ้น และมีแนวโน้มว่าจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะการอบรมจิตสามารถช่วยลดความเครียดของชาวตะวันตกได้อย่างน่าพอใจ เมื่อหันมามองประเทศไทย ปัจจุบันกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม หรือกระแสฝรั่ง มีกินมีใช้อย่างไร เราต้องมียังอย่างนั้น กำลังเป็นกระแสรุนแรง หากลองสังเกต เราจะเห็นว่าปัจจุบันคนไทยมีการดิ้นรนแสวงหาให้ได้ครอบครองวัตถุรุนแรงมาก บางคนต้องทำงานหามรุ่งหามค่ำ บางคนไม่มีเงินเพียงพอจะใช้วิธีฟอนเป็นงวดๆ และบางคนไม่มีทางเลือกอื่น

ก็ใช้วิธีโจรกรรม ทำการปล้น จนเป็นข่าวปรากฏในสื่อต่างๆ ให้ผู้คนหวาดผวายุ่งเป็นประจำ อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุของอาชญากรรม ส่วนหนึ่งมาจากการเป็นนักบริโภคคนนิยมนักวัตถุนิยม ชนิดที่เรียกว่าหลงหน้ามีดไปตามกระแสที่เดียว นอกจากนั้น เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า บริโภคนิยม และวัตถุนิยม ก็คือ คุณค่าที่คนเราวัดกันด้วยตัววัตถุ ขณะนี้กำลังรุนแรงมากขึ้น ถ้าท่านแต่งตัวมอมแมมเข้าไปในโรงแรมระดับห้าดาว จะไม่มีใครยอมให้ท่านเข้าไปข้างในเลย แม้ท่านจะบอกว่าท่านเป็นคนดีมีศีลธรรม มีศีลห้าไม่ต่างพร้อย ในทางกลับกัน ถ้าแต่งตัวสวยหรูล้ำสมัย จะสามารถเข้าไปได้อย่างสบาย พร้อมกับการค้ำบสววยๆ จากพนักงานต้อนรับ โดยไม่ต้องสอบถามความเป็นมาว่าเป็นใคร ดี หรือเลว นี่เป็นการวัดคุณค่าของบุคคลด้วยวัตถุที่เห็นได้ชัดในปัจจุบัน และอีกอย่างหนึ่งคนที่ไม่ไปตามกระแสก็ถูกมองว่า เป็นคนไม่ทันสมัย และเกิดเป็นปัญหาขึ้น เราจะเห็นได้จากกรณีปัญหาโสเภณีวัยรุ่นที่มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเจาะลึกไปถึงสาเหตุการเป็นโสเภณี พวกเขายอมรับว่า เป็นโสเภณีเพื่อต้องการมี เงินมีเพชรเจอร มีโทรศัพท์มือถือ เหมือนเพื่อนคนอื่นๆ ไม่ต้องการถูกมองว่าเป็นคนล้ำสมัย การมีแนวคิดในลักษณะนี้ เกิดเป็นค่านิยมที่มองคนอื่นที่ไม่มียุติที่ตัวเองมีเหมือนอย่างประเทศที่พัฒนาแล้วว่า เป็นคนล้ำสมัย โดยวัดความล้ำสมัย ความทันสมัยเอาที่ตัววัตถุ ไม่มองคุณค่าภายในจิตใจ นอกจากจะคุกคามในสังคมทั่วไปแล้ว กระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม ยังรุกราน ทำให้งานการสงฆ์ปั่นป่วนไปทั่ว ปัจจุบันมีข่าวความประพฤติเสื่อมเสียของพระสงฆ์บ่อยมาก แต่ละกรณีล้วนทำให้งานการสงฆ์ได้รับผลกระทบไม่น้อย กรณีที่เห็นได้ชัดเจน เช่นกรณีเจ้าอาวาสวัดหนึ่ง ที่เรียไรเงินจำนวนมากจากประชาชนโดยใช้วิธีทางธุรกิจ เพื่อนำมาสร้างเจดีย์ และยกยอกที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง ทำให้คนส่วนหนึ่งเริ่มมองพระสงฆ์ว่าเป็นนักธุรกิจ เข้ามาบวชในศาสนาเพื่อหวังผลประโยชน์ ในการเลี้ยงชีพทำให้ประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แม้การเป็นนักบริโภคนิยม นักวัตถุนิยม จะถือว่าเป็นเรื่องไม่แปลกสำหรับชาวบ้านธรรมดา ถ้าเป็นไปอย่างสุจริต แต่ในทางพระสงฆ์เป็นเรื่องขัดแย้งกันมาก เนื่องจากการเป็นเพศบรรพชิต หมายถึง การสละทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นความสุขทางโลก ไม่เกี่ยวข้องกับการสะสม การได้เสพความสุขอย่างชาวบ้านมีกัน แล้วมุ่งตรงต่อการหาความสุขภายในที่ประณีต กระทั่งถึงการตัดกิเลส ลั่นทุกขีได้สิ้นเชิง และการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสายตาชาวบ้าน หรือโดยหลักจริงๆ พระสงฆ์ต้องดำเนินชีวิตที่สันโดษ เรียบง่าย ไม่มีพันธะ เมื่อพระสงฆ์เป็นนักบริโภคนิยม เป็นนักสะสม จึงเป็นการทวนต่อหลักการความเป็นเพศบรรพชิตของตน ดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านเริ่มมีความสงสัยว่าการเป็นพระสงฆ์มีจุดหมายอย่างไรกันแน่ ? ถึง

กระนั้นปัจจุบันพระสงฆ์ก็มีแนวโน้มไปในทางกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยมมากขึ้น จะเห็นได้ว่าตามวัดต่างๆ มีการบอกรับบุญเรียไร ชาวบ้านให้ทำบุญสร้างศาสนวัตถุมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ ศาลาการเปรียญ เจดีย์โดยที่ทางวัดก็มีศาสนวัตถุเหล่านี้เรียบริบร้อยแล้ว การเรียไรมีตั้งแต่การขอบริจาที่วัด จนถึงการโอนผ่านบัญชีธนาคาร และหากเราจะสังเกต จะพบว่า พระเถระระดับผู้ใหญ่ มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ส่วนมาก ล้วนมีรถยนต์ยี่ห้อหรู ไว้ใช้ส่วนตัวทั้งนั้น หรือถ้าหากมีคณตถวายไว้ใช้สอยก็ไม่จำเป็นที่ท่านเหล่านั้นต้องนำมาเป็นสมบัติส่วนตัว อีกอย่างหนึ่ง ตามสถานีวิฑูย์ต่างๆ ที่พระจัดรายการ จะนิยมชักชวนญาติโยมให้ทำบุญในการสร้างศาสนวัตถุมากกว่า การสั่งสอนหลักธรรมที่แท้จริงแก่ญาติโยม และเมื่อไม่นานมานี้ข่าวหลวงพ่อดุสิตสมรรถเบนซ์คงจะพอทำให้ประเด็นนี้เด่นชัดขึ้น ยิ่งความเจริญทางวัตถุ ทางเทคโนโลยีรุดหน้าไปมากเพียงใด ดูเหมือนพระสงฆ์ก็มีแนวโน้มหลงไหลไปตามกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยมมากขึ้น

สาเหตุส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการที่พระสงฆ์มีพื้นเพทางฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน และความมอยากภายในตัวพระสงฆ์เอง กล่าวได้ว่า จำนวนส่วนมากของพระสงฆ์ไทย มาจากฐานะครอบครัวที่ค่อนข้างยากจน ตามชนบท มีการนิยมให้ลูกชายบวชเรียนกันมาก เนื่องจากบิดามารดาไม่สามารถจะส่งเสียให้ลูกได้เรียนสูงขึ้นไปได้ การนำบุตรเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่บิดามารดาเชื่อว่าจะเป็นโอกาสที่บุตรจะได้เรียนสูงขึ้นไป และเชื่อว่าจะเป็นการสร้างกุศลให้กับบิดามารดา อีกด้วย เพราะเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ส่วนหนึ่งที่เข้ามาบวช ถ้าสามารถอยู่เป็นพระในพระศาสนาต่อไปได้ แต่ยังไม่ละทิ้งความมอยากมี อันเป็นพื้นเพเดิมของตัวเอง เมื่อโอกาสอำนวยให้ก็ทำการสนองต่อความมอยากนั้น โดยไม่คำนึงถึงภาวะเพศบรรพชิตของตนเอง เกิดเป็นกระแสร่ำวาสมึ้อย่างไร ทันทสมัยอย่างไร เราก็ตองมึ้อย่างนั้นเหมือนกัน

จากการที่พระสงฆ์มีแนวโน้มไปในทางเป็นนักบริโภคนิยม และนักวัตถุนิยม มีผลกระทบต่อศรัทธาที่ชาวบ้านมีให้ต่อพระสงฆ์และการเผยแผ่พระศาสนาของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก เพราะพระสงฆ์โดยการเลี้ยงชีวิตแล้ว ต้องอาศัยชาวบ้านในด้านปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านมีศรัทธานำมาถวายพระสงฆ์เองโดยหลักแล้ว ต้องเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญูณแก่ชาวบ้าน และในสายตาของชาวบ้าน พระสงฆ์ไม่ควรยึดติดในสิ่งต่างๆ แต่เมื่อพระสงฆ์กลับเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ที่ทันสมัย ในขณะที่แม้แต่ชาวบ้านที่ใสบาตรเป็นประจำ ก็ยังหาเช่ากินค่า หาเลี้ยงชีวิตไปวันๆ ไม่อาจเอื้อมถึงได้ในชีวิตนี้ จึงเกิดเป็นช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์

กับชาวบ้านเริ่มลดน้อยลง จากการมองพระสงฆ์เป็นเนื่อนาบุญก็จะลดน้อยลง ในที่สุดการสงเคราะห์โดยมีศรัทธาเป็นสะพานเชื่อมก็สูญสิ้นไป การเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์ต้องชะงักไปด้วย เพราะชาวบ้านไม่ยอมรับ ผลจากการที่พระสงฆ์ไม่ประพฤติอยู่ในกรอบของความเป็นพระสงฆ์ที่พอจะให้ชาวบ้านเชื่อถือได้บ้าง

ความจริงถ้าหากพระสงฆ์ปฏิบัติตามหลักที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์จะไม่นับเป็นนักบริโภคนิยม นักวัตถุนิยม หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไม่ได้ส่งเสริมให้เหล่าสาวกเป็นนักบริโภคนิยม นักวัตถุนิยม ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสตำหนิพวกที่ปฏิบัติไปในทำนองที่เป็นพวกกามสุขัลลิกานุโยค คือ พวกที่ปฏิบัติไปในแนวหมกมุ่นอยู่ในกามแสวงหาความสุขสุดโต่งไปในทางวัตถุ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่หย่อนเกินไป และตรัสไม่ให้เหล่าสาวกดำเนินไปตามแนวทางนี้ อันเป็นแนวทางที่บรรพชิตไม่ควรปฏิบัติเป็นการประพฤติของปุถุชนไม่ประกอบด้วยมรรค เปล่าประโยชน์ และโดยพื้นฐานพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากการมองเห็นบริโภคนิยมวัตถุนิยมว่าเป็นสิ่งไร้สาระ ไม่นำมาซึ่งความสุขที่แท้จริง จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าก่อนจะทรงออกผนวชก็ทรงบริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติที่ให้ความสำราญแก่พระองค์ได้โดยไม่ต้องลำบากตลอดชีวิต แต่เมื่อมองเห็นความไม่มีแก่นสารของสิ่งเหล่านี้ พระองค์จึงออกผนวชบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ เผยแผ่หลักธรรมแก่เหล่าเวไนยสัตว์ แม้แต่วินัยของพระสงฆ์ก็มีหลายสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติเพื่อป้องกันไม่ให้พระสงฆ์ยินดีในแนวปฏิบัติไปในทางบริโภคนิยม วัตถุนิยม เช่นสิกขาบทที่ ๒๐ แห่งนิสสัคคียปาจิตตีย์ว่า “ภิกษุใดถึงการซื้อและการขายมีประการต่างๆ เป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์” ในสิกขาบทที่ ๑๙ แห่งนิสสัคคียปาจิตตีย์ ว่า “ภิกษุใดถึงความแลกเปลี่ยนด้วยรูปียะมีประการต่างๆ เป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์” เป็นต้น โดยที่สุดหากลูกแก่ความอยาก ออยากมีวัตถุไว้ครอบครองถือเอาสิ่งของที่คนอื่นไม่ให้มีราคามากกว่า ๕ มาสกขึ้นไป ปรับอาบัติถึงขั้นขาดจากความเป็นภิกษุ คือ “อาบัติปาราชิก”

การที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนโดยตรัสการเป็นนักบริโภคนิยมนักวัตถุนิยมว่าเป็นพวกกามสุขัลลิกานุโยค ไม่ได้หมายให้พระสงฆ์ตัดขาดจากการดำรงชีวิตโดยไม่อาศัยวัตถุอย่างสิ้นเชิงเลย ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าทรงตำหนิการปฏิบัติไปในแนวกามสุขัลลิกานุโยคก็จริง แต่ก็ทรงสั่งสอนสาวกให้ดำเนินตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาด้วย ซึ่งประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ อันจะนำไปสู่การหลุดพ้นอย่างแท้จริง คือไม่ให้หมกมุ่นอยู่กับการหาความสุขภายนอก

มากเกินไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามพระองค์ยังตรัสย้ำให้เหล่าสาวกมกน้อยสนฺโดษอยู่บ่อยๆ เนื่องจากทรงประสงค์ให้เหล่าสาวกมีชีวิตที่สนฺโดษเรียบง่ายพอใจในสิ่งที่มี ให้สาวกมุ่งต่อการขจัดอกุศลออกไปเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ตรัสไว้หลายแห่งเช่นตรัสว่า ”ความไม่สนฺโดษเป็นเหตุให้เกิดของอกุศลธรรม และทำให้อกุศลธรรมเสื่อมไป ส่วนความสนฺโดษทำให้อกุศลธรรมเกิดขึ้นและทำให้อกุศลธรรมเสื่อมไป”(อง. เอกก. ๒๐/๑๔/๖๕-๖๖) และตรัสว่า “ความมกมากเป็นเหตุให้อกุศลธรรมเกิดขึ้น ทำให้อกุศลธรรมเสื่อมไป ส่วนความมกน้อยเป็นเหตุให้อกุศลธรรมเกิดขึ้น ทำให้อกุศลธรรมเสื่อมไป”(อง. เอกก. ๒๐/๑๔/๖๓-๖๔) เนื่องจากการที่พระสงฆ์มกมากไม่สนฺโดษจะทำให้พระสงฆ์ยึดติดอยู่กับสิ่งที่ได้ครอบครองอยู่ เป็นเหตุให้ไม่พากเพียรในการยังมรรคผลให้เกิดขึ้น หากสังเกตจะพบว่าพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ความมกมาก” หรือตรัสว่า “สนฺโดษ” เท่านั้น แต่พระองค์ไม่ได้ตรัสว่า ไม่ให้มีหรือไม่ให้ครอบครองอะไรอย่างสิ้นเชิงเลย แต่การมีหรือการครอบครองอะไรต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมแก่พระสงฆ์ที่มีได้

เพราะฉะนั้นแล้ว ในยุคที่กระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม เป็นกระแสรุนแรงในสังคม ผู้คนต่างแข่งขันกันเพื่อให้ได้เสพได้ครอบครอง เกิดเป็นสังคมที่เป็นไปในแนวมือใครยาวสาวได้สาวเอา เกิดปัญหามากมายในสังคม น่าจะเป็นโอกาสที่พระสงฆ์จะเป็นผู้นำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาช่วยผ่อนคลายเป็นต่อกระแสนี้ และพระสงฆ์เองควรจะต้องตระหนัก วางท่าที่ต่อกระแสนี้ให้เหมาะสม โดยไม่ลืมหน้าที่หลักที่ตนจะต้องทำคือ การสมาทานในอธิศีลสิกขา การสมาทานในอธิจิตสิกขา การสมาทานในอธิปัญญาสิกขา

พระสงฆ์จะสามารถดำรงอยู่ในท่ามกลางกระแสรุนแรงของบริโภคนิยม วัตถุนิยม อย่างไม่กระทบต่อศรัทธาที่ประชาชนมีต่อพระสงฆ์เอง และสามารถนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาแก้ปัญหาแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ภยร้ายที่น่ากลัว หากเจ้าตัวเลื่อมจากหลักการ

ผู้ที่ทำลายพระพุทธศาสนาที่น่ากลัวมากที่สุด คือชาวพุทธเอง ที่มีทิฐิ หรือมีความเห็นที่แตกต่างกัน มีการตีความพุทธพจน์ที่แตกต่างกัน มีความประพฤติมีการปฏิบัติตามหลักของศีลที่แตกต่างกัน เพราะมีความเชื่อ ความเข้าใจที่แตกต่างกัน และมีอาจารย์หรือความประพฤติที่แตกต่างกัน และที่เป็นภยร้ายที่น่ากลัวมากที่สุด คือชาวพุทธเลื่อมจากหลักการทางศาสนา อันได้แก่

เสื่อมจากศีล เสื่อมจากสมาธิ และเสื่อมจากปัญญา ของพระภิกษุสามเณร ของชาวพุทธเอง ที่ถือว่าเป็นภัยภายในพระพุทธศาสนาเอง ภัยพระพุทธศาสนาที่นำกลัวจึงเป็นภัยภายในเพราะเป็นภัยที่คนคาดไม่ถึง เจ้าของมองข้าม เรามัวเฝ้าระวังแต่โจรนอกบ้านแต่มองข้ามโจรในบ้าน อย่างเมืองไทยเรา มัวแต่ระวังภัยที่เกิดจากคนต่างศาสนา แต่เรามองข้ามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ คือ บุคคลที่จะทำลายสังคมพระสงฆ์ได้สำเร็จ คือ พระภิกษุ นอกนั้นเป็นเพียงผู้ชวนชวายเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น จะไม่สามารถทำลายสังคมพระสงฆ์ได้สำเร็จ ฉะนั้นหน่วยงานใดที่เข้ามาคิดหาวิธีการ เพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองสังคมสงฆ์และพระพุทธศาสนา โดยการหาวิธีกำจัดพระภิกษุนอกกรอบ (พระปลอม) ที่มีเจตนาร้ายต่อพระธรรมวินัย เจตนาร้ายต่อพระพุทธเจ้า ให้หมดหรือลดน้อยลงในแวดวงพระพุทธศาสนาต่อไปนับว่าเป็นการทำคุณต่อชาติต่อพระพุทธศาสนา และต่อสังคมไทยอย่างยิ่งจึงขออนุโมทนาด้วยต่อหน่วยงาน องค์กร สื่อมวลชนและบุคคลทุกหมู่เหล่า ที่กระทำให้ด้วยเจตนาที่เป็นกุศล ที่มีเจตนาปกป้องพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่า การกระทำความผิดของพระภิกษุ ตามที่เป็นข่าวอยู่ในขณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นพระที่มีสมณศักดิ์สูงๆ ถึงพระราชาคณะ มีการศึกษาถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค และมีฐานะเป็นเจ้าของอวาส เจ้าคณะตำบล เป็นพระเถระผู้ใหญ่ จึงส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนชาวพุทธ เพราะประชาชนคาดไม่ถึงว่า พระภิกษุที่บวชมานาน มีการศึกษาอบรม มีสมณศักดิ์ มีฐานะเป็นระดับเจ้าอาวาสวัด ที่มีหน้าที่ปกครอง ให้การศึกษาอบรมกุลบุตร ของสังคมและเป็นทีเคารพเลื่อมใสของบรรดาประชาชนชาวพุทธเป็นจำนวนมาก ตามที่เป็นข่าว ที่เสนอตามสื่อมวลชนแขนงต่างๆ แล้วนั้น แต่อย่างใดก็ตามผู้เขียนมีความยินดี ที่ผู้คนในสังคมไทยทุกหมู่เหล่าเริ่มตื่นตัว แสดงความห่วงใยพระพุทธศาสนากันมากขึ้น โดยส่วนตัวแล้วยินดีให้ประชาชน สื่อมวลชนเข้ามาช่วยในการตรวจสอบพฤติกรรมของพระสงฆ์ ผู้ซึ่งอาสาสมัครเข้ามาศึกษาเล่าเรียน ปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยที่ประชาชนชาวพุทธมีส่วนให้การสนับสนุนปัจจัยสี่ อย่างเต็มที่หวังให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ที่อาสาเข้ามาทำนั้น โดยไม่ต้องห่วงกังวลเรื่องปัจจัยสี่ แต่ประการสำคัญต่อมาผู้ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบนั้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของคำสอน ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ เป็นเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลที่มีความเที่ยงตรง เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบ ในการวัด ไม่ใช่เอาฐานความคิดแบบบริโภคนิยม เอาอารมณ์ความรู้สึกเป็นเครื่องมือในการวัดผล หากเป็นเช่นนั้นวงจรแห่งความล้มเหลว ก็คงอยู่คู่กับสังคม

ชาวพุทธ ชาวไทยไปอย่างไม่มีวันหมดสิ้น อย่างที่มีการปฏิรูปการเมือง เครื่องมือวัดผลประเมินผล และผลออกมาก็ขึ้นชмыนติดกันในเชิงรูปแบบ แต่ล้มเหลวในเชิงเนื้อหาสาระ ตลอดมาตราប់เท่าทุกวันนี้ และการปฏิรูปการศึกษาที่ทำท่าจะออกมาทำนองเดียวกัน คือประสพผลในเชิงรูปแบบ และจะล้มเหลวในเชิงเนื้อหา เหมือนที่ผ่านๆ มา จากกรณีทั้งมวลทั้งที่เป็นข่าวและไม่เป็นข่าว เป็นสิ่งที่เตือนให้สังคมพระสงฆ์ สังคมชาวพุทธ น่าจะหันมาทบทวนบทบาทแห่งตน ในด้านการศึกษา ทั้งในส่วน ๔ ส่วน อันได้แก่

๑. ส่วนของความมุ่งหมาย
๒. ส่วนของเนื้อหาสาระ
๓. ส่วนของการนำเนื้อหาสาระไปใช้ (การนำหลักสูตรไปใช้)
๔. ส่วนของการประเมินผล

โดยเฉพาะในการประเมินผล น่าทบทวนว่าเราได้ประเมินตรงตามความมุ่งหมายที่ต้องการหรือไม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเมินผลเป็นอย่างไร วัดได้ครบหรือไม่ ทั้งในด้านความรู้ ด้านทัศนคติ และทักษะหรือพฤติกรรมที่แสดงออก เพราะถ้าเราไม่มีการทบทวนบทบาทให้ดีแล้ว ไม่มีการปรับฐานทัศนคติให้ดี ให้แข็งแกร่งจะโดนกระแสนะโศกนิยมท่วมทับ มีดมัวมืดบอดทางสติปัญญามากขึ้น ประกอบกับตกอยู่ในท่ามกลางของยุคข่าวสารข้อมูล จะโลกาภิวัตน์นำพากระจ่ายไปอย่างไร้พรมแดน จะเกิดผลเสียต่อเกียรติภูมิของเราชาวไทยต่อเกียรติภูมิของเราชาวพุทธอย่างยิ่งยวด เราคงรีรอต่อไปไม่ได้แล้ว ในกระแสของการปฏิรูปไม่ว่าจะเป็นปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปการศึกษา ฉะนั้นชาวพุทธจะต้องปฏิรูปวิธีคิด ปฏิรูปทัศนคติที่เป็นอยู่ ให้ตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมันเป็นสัญญาณเตือนภัยให้ชาวพุทธได้รู้ และให้เร่งรีบปฏิรูปหรือปรับเปลี่ยนด้านความรู้และพฤติกรรมตัวเอง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา ให้มีทัศนคติที่ดี ที่ถูกต้องต่อคำสอนอย่างถาวร และให้มีทักษะหรือพฤติกรรมเชิงพุทธ ตามครรลองวิถีชีวิตอย่างชาวพุทธ อันเป็นวิถีชีวิตที่สมดุลระหว่างวัตถุและจิตใจ มีการพัฒนาไปอย่างสมดุลพร้อมกันจะไม่เป็นวิถีชีวิตที่สุดโต่ง และโดนกระแสของบริโศกนิยมย่ำยีปับนตามที่เป็นอยู่ เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว สังคมไทยเราจะวิกฤตมากกว่าที่เป็นอยู่นี้ สังคมวิกฤตเพราะความติดถอย ความถ้อยเพื่องฟู สิ่งหลักๆที่เคยเป็นจุดศูนย์กลางแห่งคุณความดี เป็นบุคคลที่นับว่าเป็นผู้สร้างคุณประโยชน์ที่เป็นหลักของสังคมตลอดมา อย่างเช่น ครู พ่อ หมอ พระ แต่ปัจจุบันนี้

บุคคลเหล่านี้ส่วนหนึ่งได้มีพฤติกรรมที่ถดถอยจากคุณความดีมากขึ้น และความถดถอยทั้งหลายนั้นได้เผยแพร่ตามสื่อแขนงต่างๆแทบไม่เว้นแต่ละวัน อย่างเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ประเด็นปัญหาสังคมที่สำคัญสรุปสั้นๆ ดังนี้

ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านวัตถุ แต่เกิดความเสื่อมทางด้านจิตใจ ค่านิยมและสังคมคนไทยประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงความเสื่อมทางจิตใจอย่างเห็นได้ชัดจนหลายประการ เช่น นิยมวัตถุ นิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย ยกย่องคนรวยโดยไม่คำนึงถึงว่าจะร่ำรวยมาได้โดยวิธีใด เกิดการแข่งขันเอารอดเอาเปรียบ ไม่คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม การเบียดเบียนเอารอดเอาเปรียบนั้นนอกจากจะเบียดเบียนกันเองแล้ว ยังเบียดเบียนรุกรานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ที่ดิน ป่าไม้ แม่น้ำ สภาพธรรมชาติ ภูฏากราน ยึดครอง ถูกทำลาย สภาพน้ำเน่าเสีย สภาพคนจนอยู่ในสลัมท่ามกลางตึกสูงอันหรูหราใหญ่โต สภาพความยากจนแร้นแค้นของคนในชนบท และสภาพเสื่อมโทรมทางสังคม อันเกิดจากความเสื่อมทางจิตใจมีมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากปัญหายาเสพติด โสเภณี โรคนิวเอชไอวีและปัญหาอื่น ๆ รวมถึงการละเลยด้านศาสนา และประเพณีเป็นต้น ปัญหาอื่นๆ ที่สืบเนื่องจากความเสื่อมทางด้านจิตใจและค่านิยม คือ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างมากและอย่างรวดเร็ว ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนจนมีมากยิ่งขึ้น คนรวยมีเพียงจำนวนเล็กน้อย แต่เป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติมากมาย ทำให้คนจนส่วนใหญ่ที่จนอยู่แล้วกลับยิ่งยากจนลงไปกว่าเดิมอีก ความเจริญกระจุกอยู่แต่ในเมืองไม่ได้กระจายออกไป ทำให้คนชนบทอพยพเข้าสู่เมืองเกิดปัญหาตามมาทั้งในชนบทและในเมือง ระบบราชการขาดประสิทธิภาพ เพราะปรับสภาพไม่ทันกับปัญหาสังคมที่ซับซ้อนในเมืองหลวงและในชนบท คนไทยส่วนใหญ่พื้นฐานการศึกษาขยับน้อย ปรับตัวไม่ทันเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามาสู่ประเทศไทยโดยเฉพาะเรื่องข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์เป็นต้น

วิกฤตการณ์ทางการเมือง หมายถึง ระบบการเมืองของไทยอันเป็นแบบแผน ของสังคมในการปกครองประเทศ และดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ขณะนี้การเมืองไทยมีปัญหาถึง ๔ ประการ คือ ใช้เงินเป็นใหญ่ มีการผูกขาดการเมืองโดยคนจำนวนน้อย คนตีความสามารถเข้าไปสู่การเมืองได้ยาก

การทุจริตประพฤติมิชอบมีอยู่ในทุกระดับ การเผด็จการโดยระบอบรัฐสภา การต่อสู้ขัดแย้งเรื้อรังและความไร้เสถียรภาพทางการเมือง การขาดประสิทธิภาพทางการบริหารและนิติบัญญัติ การขาดสภาวะผู้นำทางการเมือง

วิกฤตการณ์ในระบบราชการ หมายถึง ระบบราชการอันเป็นเครื่องมือปัญหาสังคมไทย กลับกลายเป็นปัญหาเสียเอง เช่น ปัญหาความเสื่อมศักดิ์ศรีของระบบราชการ ทำให้คนดีคนเก่งหนีระบบราชการ ปัญหาคอร์รัปชันในวงราชการ ปัญหาคุณธรรม เป็นต้น

วิกฤตการณ์ของการศึกษา หมายถึง การศึกษาของไทยอัน เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาของสังคมไทยกลายเป็นตัวปัญหาเสียเอง เช่นการเรียนแบบท่องจำเนื้อหาไม่ทันต่อความรู้อันเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ปัญหาการแก่งแย่งแข่งขัน ปัญหาระบบการศึกษา การบริหาร การกระจายโอกาส การศึกษา รวมถึงการศึกษาของสงฆ์ก็มีปัญหาด้วย ประมวลสรุปสภาพปัญหาของเยาวชนไทยถ้ามองถึงปัญหาของเยาวชนไทยจะต้องยอมรับเสียก่อนว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่เป็นคนดี เป็นพลเมืองดีของชาติ แต่ผู้ใหญ่คาดหวังจะให้เขาเป็นคนดียิ่งขึ้นไปอีกและมีเยาวชนอีกจำนวนหนึ่งมีปัญหา ซึ่งคำว่าจำนวนหนึ่งนี้เมื่อเทียบกับเยาวชนทั้งประเทศ เยาวชนที่มีปัญหาก็นับจำนวนเป็นล้านทีเดียว จากลักษณะของเยาวชนไทยที่มีจำนวนมากเช่นนี้ หากจะทำความเข้าใจและให้ความสนใจเยาวชน ก็ควรเข้าใจว่าเยาวชนแยกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ซึ่งแบ่งแยกตามลักษณะสังคมอยู่แล้ว คือ

๑. กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษา โรงเรียนเริ่มตั้งแต่นักเรียนชั้นมัธยมเรื่อยไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย เยาวชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นคนดี ใฝ่ศึกษาหาความรู้ มีความรู้ สนใจสิ่งที่อยู่รอบตัวและสนใจเรื่องราวทั้งที่อยู่ใกล้ตัว ไกลตัว รวมไปถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก เป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมและความสนใจหลากหลาย

๒. กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในชุมชน ในหมู่บ้านหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง จะมีเยาวชนอยู่จำนวนไม่น้อยทีเดียว เยาวชนเหล่านี้จะมีลักษณะที่หลากหลายปะปนกัน เยาวชนจำนวนหนึ่งออกไปทำงานนอกบ้านแล้วกลับมาตอนเย็น บางกลุ่มทำงานช่วยพ่อแม่อยู่บ้าน บางกลุ่มอยู่บ้านเฉยๆ บางกลุ่มก็เข้ามาอยู่ในชุมชนอย่างแอบแฝง ดังนั้นเยาวชนกลุ่มนี้จึงมีลักษณะหลากหลาย มีตั้งแต่เยาวชนผู้นำรวมกลุ่มทำกิจกรรมให้แก่สังคมอย่างเข้มแข็ง เป็นกำลังสำคัญของหมู่บ้านรองจากผู้ใหญ่ รวมไปถึงพวกอยู่เฉยๆ กินเหล้าเมายา ลักเล็กขโมยน้อย รวมไปถึงติดยาเสพติด และเรื่องอื่นๆ ด้วย

๓. กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในสถานประกอบการ เยาวชนกลุ่มนี้มีตั้งแต่เด็กที่เพิ่งจบชั้นประถมปีที่ ๖ แล้วก็เข้าไปรับจ้างขายแรงงาน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเยาวชนวัยกำลังหนุ่มสาว อายุระหว่าง ๑๘ ปี ไปจนถึง ๒๕ ปี ซึ่งถือว่าเป็นเยาวชนเต็มตัว คนวัยหนุ่มสาวนี้จะไปทำงานรวมตัวกันอยู่ตามเมืองใหญ่ๆ หรือเมืองอุตสาหกรรม เช่น กรุงเทพฯ ฯ ระยอง อโยธยา นครราชสีมา เป็นต้น เยาวชนดังกล่าวพื้นฐานความรู้ส่วนใหญ่จบแค่ ป. ๖ ต้องจากบ้านที่คุ้นเคยกับชีวิตชนบท แบบชาวไร่ชาวนามาใช้ชีวิตแบบอุตสาหกรรม ต้องทำงานตรงตามเวลาเข้าทำงาน เวลาเลิกงาน ได้ค่าจ้างที่ไม่มากทำงานหนัก ต้องทำงานนอกเวลาเพิ่มเพื่อให้ได้เงินมากขึ้น อาหารการกินจำกัด ที่อยู่อาศัยแคบ เวลาพักผ่อนน้อย ว่างเพียงวันอาทิตย์วันเดียว จะรีบออกไปเที่ยวพักผ่อนตามศูนย์การค้าหรือสวนสาธารณะ มีปัญหาทางจิตใจ ปัญหาทางเพศ จับคู่อยู่กับแบบผิวเมียเร็ว มีลูก เกิดปัญหา เกิดการแตกแยก รวมถึงเรื่องปัญหายาเสพติด เป็นต้น

๔. เยาวชนในวัด กลุ่มนี้มีทั้งสามเณร รวมไปถึงเด็กวัดและคนอาศัยวัดอยู่ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน บวชเณรเพื่อหนีความยากจนและเบื่อเรียนหนังสือ ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนผู้ใฝ่ดี แต่ขาดแคลนทุกอย่าง มีความหวังว่าเหวทางใจโดยเฉพาะเด็กวัด การขาดหรือความไม่เท่าเทียมคนอื่นทำให้ขาดความมั่นใจหรือมีฉะฉานก็จะหันไปในทางที่ผิด

ปัญหาเยาวชนแยกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ปัญหาพร้อม หมายถึง ปัญหาที่มีอยู่แล้ว สังคมสร้างปัญหา ผู้ใหญ่สร้างปัญหา เยาวชนอยู่ในสังคมก็ได้รับปัญหานั้น ซึ่งจะโทษเยาวชนคงไม่ได้ ปัญหาพร้อมที่สำคัญจะยกตัวอย่างให้เห็น ดังนี้ ปัญหาเรื่องบุหรี เหล้า การพนัน การกินเหล้า สูบบุหรี เล่นการพนัน เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่สร้างขึ้น มาทำขึ้นมา และผู้ใหญ่ก็ปฏิบัติกันอยู่แล้ว เยาวชนเห็นตัวอย่างก็กิน สูบและเสพเหมือนผู้ใหญ่ ปัญหาแหล่งบันเทิง ผับ บาร์ ดิสโก้เธค สถานอาบ อบ นวด ซ่อง สิ่งเหล่านี้มีทั่วไปในสังคมไทย แม้บางอย่างกฎหมายกำหนดไว้ในทางปฏิบัติก็มีการปล่อยให้เยาวชนเข้าเสพได้อย่างเสรี ปัญหาเรื่องภาพยนตร์โป๊ หนังสือโป๊ หรือเรื่องโป๊เปลือยร่างกาย เรื่องทางเพศดังกล่าว เยาวชนเข้าถึงได้ โดยไม่มีข้อจำกัด เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ปัญหายาเสพติด ยาบ้า ยาอี เฮโรอีน และอื่นๆ สิ่งเสพติดดังกล่าวมีอยู่แล้วในสังคมและผู้ใหญ่ก็เสพอยู่แล้ว เยาวชนก็ทำได้เช่นกัน ปัญหาการเอา راحتเอาเปรียบ การโกงกิน คอร์รัปชั่นของนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ รวมไปถึงเรื่องการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบสังคม สิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ทั่วไป เยาวชนย่อมทำตามและสร้างปัญหาเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

๒. ปัญหาเฉพาะของเยาวชน ปัญหาเฉพาะดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ แก่เยาวชนอีกมาก ลักษณะของปัญหาเกิดจากลักษณะเฉพาะของความเป็นเยาวชนนั่นเอง ซึ่งกล่าวแต่เพียงประเด็นสำคัญพอเป็นแนวพิจารณา ดังนี้ ปัญหาเฉพาะของเยาวชนอันเกิดจากความอยากรู้ อยากรูเห็น อยากรทดลอง ปัญหาอยากต่างๆ ที่กล่าวนี้เป็นต้นเหตุของปัญหาอื่นๆ เช่น อยากรทดลองเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ทดลองเป็นคู่นอนกัน ทดลองขับรถแข่งกัน ยังมีการอยากทดลองขับแข่งรถ ยังมีการอยากทดลองอย่างอื่นอีกมาก ล้วนให้เกิดปัญหาตามมาทั้งสิ้น ปัญหาตามเพื่อนหรือปัญหาติดกลุ่ม ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่ทำตามเพื่อนเป็นใหญ่จึงเกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น เพื่อนเข้าบาร์ก็เข้าด้วย เพื่อนใส่กระโปรงสั้นก็ใส่ด้วย เพื่อนร้องเพลงฝรั่งก็ร้องด้วย เพื่อนกินไก่เค้นตักก็ กินพิซซาก็ทำตามด้วย ยิ่งไปกว่านั้นเพื่อนๆ ไม่เข้าวัดก็ไม่เข้าด้วย ปัญหาความว้าเหว่ ความเหงา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น เหงาเพราะขาดเพื่อนไม่ได้ มีอะไรไม่เท่าเพื่อน ทำให้ไม่พอใจในฐานะตัวเอง เกลียดพ่อแม่พาลหนีออกจากบ้านไปเข้ากลุ่มเพื่อน เหงาหรือว้าเหว่เพราะไม่มั่นใจในตัวเองก็ออกแสวงหาความมั่นใจทั้งในทางที่ถูกและทางที่ผิด ใครห้ามก็ไม่ฟังทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีกมากมาย

ปัญหาการขาดการอบรมกล่อมเกลาคาดความใกล้ชิดสนิทสนม ทั้งจากครอบครัวทั้งจากสังคมแวดล้อม จากสังคม เช่น สนามกีฬาที่ออกกำลังกายไม่มี ที่พักผ่อนหย่อนใจไม่มี ที่จัดกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจไม่มี โดยเฉพาะเมืองใหญ่ๆ ไม่มีสิ่งเหล่านี้ ด้านครอบครัว เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ไม่เคยใกล้ชิดลูก ไม่เคยแนะนำกล่อมเกลาคือเป็นตัวอย่างที่ดี เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานของการขาดความสัมพันธ์สืบเนื่องกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการสืบทอดความคิด ความเชื่อ ประเพณี แนวปฏิบัติต่อตนเองและสังคม การขาดทั้งสองเรื่องดังกล่าวทำให้เยาวชนสร้างปัญหาให้ตัวเองและสังคม เพราะเยาวชนเป็นวัยที่กำลังเฝ้ามองอย่างจากผู้ใหญ่และจากสังคม

จุดอ่อน จุดแข็ง ของเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์

จุดแข็งของเยาวชนไทย เป็นคนมีเหตุผล ความมีเหตุผลนี้จะทำให้พฤติกรรมกล้าถาม กล้าตอบ กล้าโต้เถียง ซึ่งผู้ใหญ่จะมองว่าหัวแข็ง ไม่มีสัมมาคารวะ แต่ลักษณะมีเหตุผลนี้เป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมกับโลกปัจจุบัน อันเป็นยุคโฆษณา เป็นตัวของตัวเอง ความเป็นตัวของตัวเอง คืออยากทำอะไรก็ทำที่ตัวเองเห็นว่าดีถูกต้อง เช่น การยืน การพูด ถกเถียง การแต่งตัว แม้แต่การ

เข้าไปในวัด คุยกับพระ หากผู้ใหญ่ไม่เข้าใจความเป็นตัวของวัยรุ่นก็จะตำหนิหรือหาว่าไม่มีมารยาท ไม่มีสัมมาคารวะ ความกล้า ความสนใจกว้างกว่า การก้าวทันวิทยาการใหม่ๆ วัยรุ่นเป็นคนรุ่นใหม่จะกล้ามากกว่าเดิม กล้าเรียน กล้าทำงาน กล้าเป็นนักร้อง กล้าเป็นนางแบบ รู้เรื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รู้ความเคลื่อนไหว ความเป็นไปต่างๆ ของสังคม และโลก ทั้งที่ใกล้และไกลตัว

จุดอ่อนของเยาวชนไทย ความอ่อนแอในเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบไทยอันเนื่องมาจากชีวิตครอบครัว ลักษณะสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก พ่อแม่ไม่มีเวลาสั่งสอนอบรมลูกน้อยลง เยาวชนเข้าเรียนหนังสือในชีวิตอยู่ในโรงเรียนตั้งแต่วัยเยาว์ โรงเรียนไม่สามารถอบรมกล่อมเกลายาวชนในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตได้เท่าเทียมกับพ่อแม่และชุมชน หรือจะกล่าวง่ายๆ คือ วัด บ้าน โรงเรียน แยกส่วนกันไม่เป็นสังคมที่กลมกลืนกัน การหล່หลอม อบรม สืบทอดวัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบไทยก็อ่อนด้อยไป ยิ่งเยาวชนที่อยู่ในวัยทำงานต้องจากครอบครัวไปอยู่ต่างถิ่น อยู่ในสังคมโรงเรียน ยิ่งเกิดการแตกแยก ทั้งทางด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต ความอ่อนแอในทางวัฒนธรรมทำให้ขาดจุดยืน ขาดความมั่นใจ ขาดการใคร่ครวญและรับหรือไม่รับสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบได้ง่าย เกิดความสับสนในการดำเนินชีวิตแบบไทยที่เหมาะสมถึงสภาพปัจจุบัน เยาวชนจำนวนไม่น้อยห่อเหิม ฟุ่มเฟือย หนักไม่เอาเบาไม่สู้ หลงวัตถุ หลงเงินตรา ก่อปัญหาให้ตัวเอง และสังคม ความว่าเหว่ เปล่าเปลี่ยว สับสนวุ่นวายทางสภาพครอบครัว สภาพสังคมที่สับสน สภาพการแข่งขัน สภาพชิงดีชิงเด่น เอารัดเอาเปรียบ ทำให้จิตใจของเยาวชนจำนวนไม่น้อยเกิดความสับสนวุ่นวาย ยิ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่ติดเพื่อนพลอยทำให้ตัดสินใจอะไรพลาดพลั้งได้ง่าย ยิ่งประเภทพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกหรือครอบครัวมีปัญหา ครอบครัวแตกแยก หรือการออกไปทำงานต่างถิ่น ยิ่งเสี่ยงต่อการตัดสินใจในทางที่ผิดก่อปัญหาต่อตัวเองและสังคม จุดอ่อนของเยาวชนทั้ง ๒ ข้อ เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา ที่น่าสังเกต ก็คือ เป็นเรื่องของจิตใจอันเป็นผลให้คนดำเนินชีวิตไปทั้งในทางชั่วและทางดี เรื่องการนำและอบรมทางใจนี้ พระสงฆ์ย่อมมีบทบาทสูงสุดอย่างไม่ต้องสงสัย สิ่งที่ยาวชนสับสนและอยากได้คำตอบมากที่สุด ความจริงของชีวิตเกิดมาทำไม ความจริงของโลก จักรวาล คืออะไร อะไรคือความชั่ว อะไรคือความดี คนทำชั่วทำไมจึงได้ดี ทำไมจึงมีเกียรติ ทำไมจึงร่ำรวย คนทำดีทำไมจึงยากจน คนซื่อสัตย์สุจริตทำไมจึงถูกโกง ถูกเอารัดเอาเปรียบ ค่านิยมที่ดีคืออะไร คนที่เรียบร้อย อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนทำไมเพื่อนจึงกล่าวหาว่าหัวอ่อน, คนที่เปลือยผ้าถ่ายรูป มีรายได้สูง มีคนนิยมชมชอบ เป็นค่านิยมที่ดีหรือไม่

คนที่ศรัทธาในความร่ำรวย มีอิทธิพล ได้เป็นรัฐมนตรีปกครองคน เป็นผู้นำประเทศ เป็นค่านิยมที่ดีหรือเลว เหล่านี้เป็นคำถามในใจเยาวชน วิฤตการณ์ด้านจิตใจ อันหมายถึง ความสับสนยุ่งเหยิงทางใจที่เป็นข้อขัดแย้ง เป็นคำถามในใจของเยาวชนตลอดเวลา เช่น ทำไม ตู๊ด ดี จึงดังในจอทีวี คนนิยมชมชอบ ทำไมตำรวจทางหลวงจึงเก็บส่วยจากรถบรรทุก สร้างความร่ำรวยให้ตัวเองได้ ทำไมผู้ใหญ่รณรงค์ให้เยาวชนรักษาความสะอาด พุฒบาทจึงเต็มไปด้วยแผงขายอาหาร ขายของสกปรกจนไม่มีที่เดิน ทำไมคนหนุ่มสาวผู้ใช้แรงงานจึงถูกเอาเปรียบค่าแรง แล้วทำไมจึงให้ต่างชาติเข้าเมืองผิดกฎหมาย มาขายแรงงานราคาถูกไม่ถูกจับ คำว่าทำไมๆๆ เยาวชนนี้มีมากมาย เกิดวิฤตทางจิตใจตลอดเวลา สาเหตุหลักของสภาพปัญหาสังคมไทย สภาพปัญหาเยาวชนไทย ยุคโลกาภิวัตน์ทั้งหลายทั้งปวงมาจากความสับสนวุ่นวายทางจิตใจ จิตใจเยาวชนไม่มั่นคง ไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดมั่น องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง เช่นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีนโยบายในการแก้ปัญหา ก็จริง แต่ขาดการปฏิบัติต่อเนื่อง และจริงจัง ดังนั้นองค์กรทางศาสนา หลักธรรมคำสอน และพระสงฆ์เท่านั้น จะเป็นผู้สร้าง ผู้ชี้ทางและเป็นผู้นำทางทางจิตใจของเยาวชนไทย เป็นผู้อธิบาย ค่านิยมที่ถูกต้อง ผู้อธิบายความดี ความชั่ว ความจริงของโลกและความสุขอันแท้จริงของชีวิต เป็นผู้ชี้แนะความสว่าง ความสงบ ทั้งแก่เยาวชน และแก่คนไทยทุกคนให้พบแต่ความสุขความเจริญ แต่นั่นก็หมายถึงว่า พระสงฆ์เองก็ต้องพัฒนาตนเอง ให้อยู่ในสถานะที่พร้อมจะช่วยเหลือสังคม แก้ปัญหาสังคม ไม่เป็นปัญหาสังคมเสียเอง

บรรณานุกรม

- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. **สวัสดิการสังคมทางแก่วิกฤตสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัทฟ้าอภัย, ๒๕๔๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- ..... **พุทธวิธีแก้ปัญหา เพื่อศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- ..... **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรรมการศาสนา, ๒๕๔๐.
- ..... **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรรมการศาสนา, ๒๕๔๒.
- สมพร สุขเกษม, ดร. **ความจริงของชีวิต**. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๒.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรรมการศาสนา, ๒๕๓๐.